

**สमानันท์
เป็นทางสายกลาง**

และ

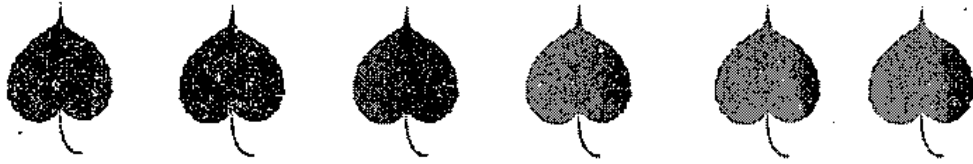
**ธรรมะ
กับการปฏิบัติราชการ**

**พระเทพดิลก
(ระแบบ จิตตภาโณ)**

...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระทานยุทธศาสตร์ ให้แก้ไขปัญหาค้าขาย ด้วยคำสามคำ คือ **เข้าใจ เข้าถึง และ พัฒนา** ถ้าหากเราทำได้ก็จะเกิดความสามัคคีกัน แต่ยังไม่ได้นำไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่ตรงต่อเจตนารมณ์ก็ได้...

...พอเราพูดให้มาก จะรู้สึกเครียด คล้ายๆ กับธรรมะมาก เหลือเกิน ๙๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี ตาตายหมดเลย อยากจะให้ท่านคิดถึงคำขวัญสมัย **พลเอกเปรม ติณสูลานนท์** เป็นนายกรัฐมนตรี ปีนั้นเป็นปีเขียวชนสากด พลเอกเปรม ออกคำขวัญว่า **“สามัคคี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม”** องค์การสหประชาชาติออกมาว่า **“ร่วมแรง แข็งขัน ช่วยกันพัฒนา ใฝ่หาสันติ”**...

พระเทพศิลา
(ระแบบ จิตตภาโณ)

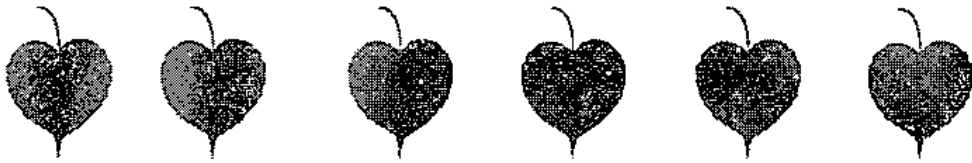

สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง

และ

ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ

พระเทพศิ禄ก (ระแบบ จิตตมาโน)

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่

และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จัดพิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมบรรณาการ

วันมาฆบูชา พุทธศักราช ๒๕๕๑

สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง

และ

ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ

© พระเทพติลก (ระแบบ จิตตมาโน)

ISBN 978-974-04-2662-2

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

โดย กองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่
และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คณะกฐิน วัดบวรนิเวศวิหาร

บางลำพู กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐ - ๒๒๘๑ - ๕๕๑๐

ที่ปรึกษา ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร.พิสิฐ เจริญสุข

บรรณาธิการ สมชาย สมานวงศ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ พัชรินทร์ ชันโมลี

พิสูจน์อักษร ขวัญตา สมานวงศ์

ภาพประกอบ ดินหิน รักษ์พงศ์อโศก

แบบปกและรูปเล่ม ทีมงาน “พอเพียง”

ออกแบบและจัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์ระฆังทอง

๔๔/๘๑ หมู่ที่ ๑ ถนนพุทธมณฑลสาย ๖

ตำบลทรงคนอง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๔๘๒-๑๖๑๗

โทรสาร ๐-๒๔๘๒-๑๙๔๑

มือถือ ๐๙-๙๖๖๗-๒๔๖๙

E-Mail : raghungthong29@hotmail.com

ท ศ พ ิ ธ ิ ร าช ิ ธ ร รม

นับเนื่องจากเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๙
ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหิตลธิเบศร วามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร
เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติ
และต่อมาได้มีพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ว่า

“ เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ”

ตลอดระยะเวลา ๖๐ ปี

ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองแผ่นดิน
ทรงเป็นเสมือนแสงอันเจิดจรัสที่แปรความหมองหม่นเป็นความสว่างสดใส
เสมือนสายฝนที่แปรความแห้งแล้งเป็นความชุ่มชื้น
และเสมือนสายลมที่แปรความร้อนเป็นความร่มเย็น
ปกแผ่มารู่อาณาประชาราษฎร์ ด้วยทรงดำรงซึ่ง
ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ
อันเป็นธรรมแห่งพระราชาในการปกครอง ประกอบด้วย

พระปฐมบรมราชโองการ

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

คำนำ

บทความในหนังสือเล่มนี้ เป็นปาฐกถาในโอกาสพิเศษสองคราว คือ การปาฐกถาในที่ประชุมร่วมของศาสนา ๕ ศาสนา พร้อมด้วยคณะสงฆ์ และวัฒนธรรมจังหวัดต่างๆ ในหัวข้อว่า

“สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง”

ณ ห้องเจ้าพระยา หอประชุมกองทัพเรือ เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

อีกเรื่องหนึ่งเป็นการปาฐกถาเรื่อง “ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ”

แก่ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ สำนักงานสำนักงานงบประมาณ

หลังจากผ่านการปาฐกถาไปแล้ว ท่านที่เข้าร่วมฟังในคราวแรก บางคนเสนอให้มีการพิมพ์เผยแพร่ เพราะมีโอกาสน้อยเหลือเกินที่ศาสนาต่างๆ จะมาประชุมร่วมกัน และมีโอกาสพูด

ได้ยาวพอสมควรในที่ประชุม กอปรกับเนื้อหาสาระมีความร่วมสมัยที่มีความจำเป็นต้องมีและต้องให้ตลอดไป ในฐานะที่ศาสนาเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคม จึงชอบที่ผู้นำทางศาสนาและศาสนิกจะต้องแสดงความมีคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมให้ เป็นต้นแบบแก่สังคม และสะท้อนความดีงามของศาสนธรรมในศาสนานั้นๆ ให้ปรากฏ

ในการปาฐกถาแก่ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ หลังจากผ่านไปไม่นาน ปรากฏว่าทางสำนักงานได้ถอดเทปตีพิมพ์ลงในจุลสารงบประมาณ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๐

ในขณะที่ **สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง** ได้มีการจัดทำเป็นซีดีเผยแพร่ไปประมาณ ๑,๐๐๐ แผ่น แต่ยังมีคนถามถึง พุดถึงอยู่ จึงคิดว่าถ้าจะพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่มตามจำนวนที่พุด มีการปรับปรุงภาษาบ้าง แต่เนื้อหาสาระเป็นเช่นเดียวกับการพุด อาจจะมีประโยชน์แก่ท่านที่สนใจพอสมควร ที่สำคัญอย่างยิ่ง แม้เรื่องธรรมะกับการปฏิบัติราชการก็มีความสากล หาได้เจาะจงเฉพาะข้าราชการในสำนักงานงบประมาณไปเท่านั้นไม่ จึงได้ตกลงนำเอาปาฐกถาทั้งสองคราวมารวมพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน

งานการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นภารกิจติดตัวของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ที่ในความเป็นจริงพระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่าของพุทธบริษัท การขับเคลื่อนงานเผยแพร่เป็นงานที่ทำได้ยาก โดยเฉพาะในยุคที่มีสื่อในรูปแบบต่างๆ เป็นอันมาก เพราะในการ “เทศน์ ปาฐกถา บรรยาย ผ่านสื่อต่างๆ

จำต้องมีการอาราธนาจากเจ้าภาพในงานนั้นๆ นิมนต์ไป พอมาถึงการเผยแผ่ทางเอกสาร สื่อซีดี วีซีดี มีความจำเป็นในการใช้ทุนในการพิมพ์และจัดทำมากพอสมควร พอทำสื่อสารทางโทรทัศน์ วิทยุ ก็ต้องเสียค่าเช่าสถานี เวลา “แต่ละอย่างกลับเป็นปัญหาที่ไม่ง่ายต่อการดำเนินการ งานการเผยแผ่จึงขาดความต่อเนื่อง เพราะขาดปัจจัยบางอย่างก็ไม่มีโอกาสทำได้แล้ว”

แต่เมื่อเป็นภารกิจที่ต้องทำตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่เป็น ก็ต้องพยายามกันรำไป จนกว่าจะทำไม่ได้ แม้ว่าภารกิจของผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรม ที่ทำงานไปด้วยความเสียสละอย่างไรก็ตาม แต่นั่นคือการเสนอศาสนธรรม หากท่านที่รับเอกสารมา ไม่มีการสนองตอบด้วยการนำมาอ่าน คิด พินิจพิจารณา แล้วนำมาปฏิบัติก็หาสำเร็จประโยชน์แต่ประการใดไปไม่ นี่คือกฎธรรมดา เพราะแม้พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้ ทรงประกาศเผยแผ่สั่งธรรมอยู่ตลอดเวลา แต่คนในยุคนั้นไม่ได้สนใจที่จะศึกษาศดับตรับฟัง นำมาพิจารณาแล้วนำสู่ภาคปฏิบัติ ศาสนธรรมเหล่านั้นก็หาอำนวยความสะดวกให้แก่เขาไม่ ภารกิจในการประดิษฐาน นำสืบพระพุทธศาสนา จากอดีตถึงปัจจุบัน จึงได้สื่อต่อมาด้วย**มีการเสนอ** และ**มีการสนองตอบ**ในทางสร้างสรรค์พัฒนา ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า

บุคคลมีศรัทธา เข้าไปหาสัตบุรุษ เมื่อเข้าไปหา ก็นั่งใกล้ เมื่อนั่งใกล้ก็ฟังธรรม เมื่อฟังธรรม ก็เงี่ยหูลงฟังธรรม พิจารณาข้อความ น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม จากนั้น

ทานน์ (ทาน)

คือ การให้ ให้ทาน ให้เพื่อให้ ไม่ต้องหวังหวังประโยชน์ตอบแทน

เขาย่อมได้รับประโยชน์แห่งธรรม ตามสมควรแก่การประพฤติปฏิบัติแห่งตน

เอกสารทั้ง ๒ เรื่องคัดลอกมาจากการปาฐกถาดังกล่าว ล่ามวนจึงหนักไปในทางสนทนาให้กันฟัง อันเป็นการนำเสนออย่าง คนที่รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกัน ในรูปของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นหลัก จึงไม่มีลักษณะของงานเขียนที่มีความเป็น วิชาการ ค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ เพราะล่านวนเรียบ ง่ายแนววิชาการ

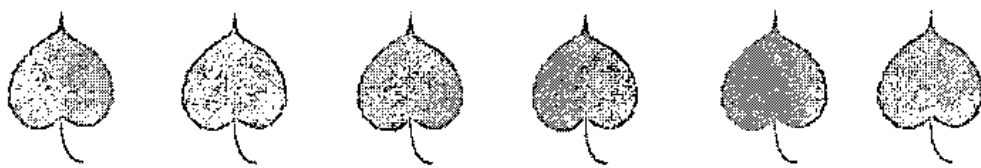
จะอย่างไรก็ตาม หวังว่าเอกสารทั้งสองเรื่อง คือ “สมาน ฉันท์เป็นทางสายกลาง” และ “ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ” คงสามารถอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจ ตามสมควรแก่ฐานะ ของเอกสารในกรณีนี้แน่ๆ

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทุกท่าน ได้โปรดดลบันดาลอภิบาล รักษาให้ทุกท่านที่ได้รับและอ่านเอกสารสองเรื่องนี้ ได้มีความสุข กายสบายใจ ปราศจากทุกข์โศกโรคภัย มีความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศแสดงไว้ ดีแล้ว ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ) วัดบวรนิเวศวิหาร
ผู้ดำเนินการกองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา
การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
มกราคม ๒๕๕๑

สารบัญ

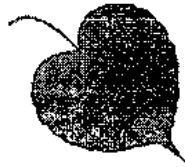
คำนำ	(๒)
สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง	๑
ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ	๕๕

สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง

สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง

ขอประทานกราบเรียนพระเถรานุเถระ และขอ
ความเจริญอกงามไพบุลย์ในธรรม จงมีแต่ท่านสาธุ
ชนทั้งหลาย และขออนุโมทนาสาธุการต่อเพื่อน
ศาสนิกในศาสนาทุกๆ ศาสนา

เราได้มีโอกาสพบกันในกรณีคล้ายๆ กันนี้ ครั้ง
นี้เป็นครั้งที่ ๔ แต่ว่าสิ่งที่เราเรียกร้องต้องการก็ยังไม่
เกิด บางครั้งกลับมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

ประเด็นที่ทางกรมการศาสนาให้บรรยาย คือ
สมานฉันท์เป็นทางสายกลาง

คำว่า **สมานฉันท์** เป็นคำที่เริ่มใช้กันแพร่หลาย หลังเหตุการณ์วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๔๗ ต่อจากนั้น ได้มีการเรียกร้องสมานฉันท์กันเป็นอันมาก แต่จะเห็นว่า มีลักษณะคล้ายๆ กับยิ่งวาก็เหมือนกับยิ่งยุ ปัญหา ได้กระจายอยู่ในสังคมไทย มีความขัดแย้งที่ต่อเนื่อง อย่างปัญหาการเมืองตั้งแต่ ๒๕๔๙-๒๕๕๐ ยังไม่มีเค้าว่าจะยุติ แม้แต่คนที่เรียกร้องสมานฉันท์เอง พุดไป พุดมาก็ด่าอีกฝ่ายหนึ่ง มีความโน้มเอียงจะกลายเป็นฝ่ายเทพฝ่ายมาร อย่างที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต

นั่นแสดงให้เห็นถึงว่า การเรียกร้องสมานฉันท์ยังไม่เกิดผล ครั้งนี้ก็จัดว่าเป็นการเรียกร้องอีกครั้งหนึ่ง ด้วยการชุมนุมร่วมกันของศาสนิกทุกๆ ศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย

ปัญหาที่น่าจะทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ สมานฉันท์แปลว่าอะไร พจนานุกรมได้นิยามไว้ว่า **มีความพอใจร่วมกัน มีความพอใจเสมอกัน มีความพอใจพ้องกัน คือ สอดคล้องกัน** เรียกว่าสมานฉันท์ จะพบว่าในแง่ของความจริง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวๆ ทรงประทานยุทธศาสตร์ให้แก่ไขปัญหาภาคใต้ ด้วยคำ ๓ คำ คือ **เข้าใจ เข้าถึง และ พัฒนา** ซึ่งถ้าหากว่าเราทำได้ก็จะเกิดการสมานฉันท์กัน แต่ยังไม่ได้นำไปสู่ภาคปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ตรงต่อเจตนารมณ์ก็ได้

จะพูดเป็นองค์รวม เนื่องจากเราประชุมร่วมกัน ๕ ศาสนา อย่าลืมว่า คำว่าพอใจร่วมกัน พอใจเสมอ กัน พอใจพ้องกัน คือตรงกัน ปัญหาที่เราจะต้องมองก็คือ ระหว่างคนกับคน เอาเฉพาะปัจเจกชนก่อนก็ได้ ถ้าเรามีความพอใจที่ขัดแย้งกัน ไม่ต้องดูอื่นไกลหรอก แม้แต่ภายในครอบครัว สามีภรรยาที่อยู่ร่วมกันไม่ได้ แล้ว สามีต้องการอย่างหนึ่ง ภรรยาต้องการอย่างหนึ่ง บ้านก็แตกแล้ว ไม่ต้องพูดถึงคนหลายๆ ไม่ต้องพูดถึงหลายศาสนาหรอก

ปัญหาเรื่องศาสนา อาตมาเป็นคนที่ไฝฝืนมานาน เพราะว่าศึกษาเล่าเรียนทุกศาสนา เราเข้าใจ เราชื่นชม เราเคารพและศรัทธาของทุกศาสนา ทั้งยังมีการพูดบรรยายในที่ต่างๆ อยู่บ่อยๆ แต่สิ่งที่เรารู้สึกเสียดาย เป็นความคิดมาจากจุดไหนก็ไม่รู้ แต่ว่า ศาสนาความจริงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของศาสนิก

ในศาสนานั้นๆ ซึ่งหมายความว่าศาสนาควรจะเป็นผู้นำในการสร้างสมานฉันท์ แต่ร่องรอยจากประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งกันทางศาสนามาก่อนข้างจะนำสังคมไปสู่วิกฤตหลายๆ ครั้งด้วยกัน ตัวอย่างในประวัติศาสตร์ก็รู้กันอยู่ และเหตุการณ์ในปัจจุบันเราจะเห็นว่าได้มีการอาศัยเงื่อนไขทางศาสนาไปสู่ความขัดแย้ง

แต่ที่นี้ถ้าเรามองจากจุดมองหลัก ศาสนาในโลกเราก็มีอยู่ ๒ ประเภท ดังที่ทราบกันอยู่ คือศาสนาประเภทเทวนิยม กับอเทวนิยม

แต่ประเด็นสำคัญ การที่จะเกิดสมานฉันท์ขึ้นมาได้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะ**ต้องมีการยอมรับกัน** **ต้องมีการนับถือกัน** และนับถือบางที่**ต้องแยกคำ** หมายความว่านับอย่างหนึ่ง ถืออย่างหนึ่ง สามีนับคนนี้เป็นภรรยา ภรรยา นับคนนี้เป็นสามี และถือว่าผู้นี้เป็นภรรยา สามีของเรา ตราบใดยังนับและถือกัน ตราบนั้นจะ**ไม่มีการทะเลาะกัน** เพราะฉะนั้น จะเห็นว่าคำสองคำนี้มีความสำคัญมาก ทำอย่างไรคนจะยอมรับและนับถือกันได้เสียก่อน ยอมรับสถานภาพของกัน

และกันให้ได้ก่อน

การสร้างสมานฉันท์ที่เป็นองค์รวมมีความจำเป็น
ที่ควรมีจุดประสานให้ได้เป็นหลักไว้ก่อน ถ้ามองว่าโดย
อุดมการณ์ทางศาสนาในการมองเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
คล้ายๆ จะแตกต่างกัน แต่เป็นความแตกต่างในความ
เหมือน เป็นความเหมือนในความแตกต่าง ถ้า
เรามองขยับไปอีกชั้นหนึ่ง จะเห็นว่าเป็นความเหมือน
ศาสนาเทวนิยมถือว่าสรรพชีวิตมาจากสิ่งสูงสุด
คือพระผู้เป็นเจ้า จะเรียกนามอย่างไรก็เป็นเรื่องของ
ศาสนานั้นๆ แต่ถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสูงสุด

ศาสนาพุทธไม่ได้มองอย่างนั้น แต่มองว่าสรรพ
ชีวิตนั้นเป็นเพื่อนร่วมโลกกัน เป็นเพื่อนร่วมทุกข์
เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน

ถ้ามองว่าหมายถึงศาสนิกในศาสนาอื่นด้วยหรือไม่
ก็หมายถึงด้วย และการที่พระเจ้าสร้างสรรพชีวิตทั้ง
หลาย หมายถึงชาวพุทธด้วยหรือไม่ ก็ควรหมายถึง
ด้วย ถ้าไม่ทั้งหมด ก็แสดงว่าไม่ได้สร้างสรรพชีวิต
ต้องมองทั้งหมด นี่คือจุดเหมือน จุดเหมือนที่เราจะ
หาทางประสานกันได้

เพราะฉะนั้น เราก็มองกันคนละมิติ ถ้ามองมิติ
ว่าสรรพชีวิตนั้นมาจากเป็นผลผลิตของพระผู้เป็นเจ้าของ
ศาสนาอเทวนิยมก็ถือว่าสรรพชีวิตนั้นเป็นเพื่อนร่วม
ทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันแล้ว จะเห็นว่าศาสนาแบบ
นี้มันจะเข้าหลักอหิงสา หลักการไม่เบียดเบียน คือ
หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ประเด็นตรงนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญว่า เรา
มีความเหมือนในความต่าง เรามีความต่างในความ
เหมือน เราคิดว่ามันแตกต่างกัน ที่ความจริงมันเหมือน
กัน จะต่างกันตรงภาษาเท่านั้นเอง แต่ว่าเชิงเนื้อหา
มันเหมือนกัน

ที่นี้การมองในองค์ประกอบของความเป็นชีวิต
แน่นอนฝ่ายหนึ่งมองว่าเป็นผลผลิตของสิ่งสูงสุด ฝ่าย
หนึ่งมองว่าเป็นสังขารที่เกิดขึ้นมาจากเหตุปัจจัย และ
มากลายเป็นชีวิต ก็คือเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ
ตายด้วยกัน ในความเป็นชีวิตร่างกายของแต่ละคนใน
โลกนี้ แต่ละสิ่งมีชีวิตในโลกนี้ ประกอบด้วยธาตุคือ
ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ แสดงว่าเราเป็นธาตุเดียวกัน

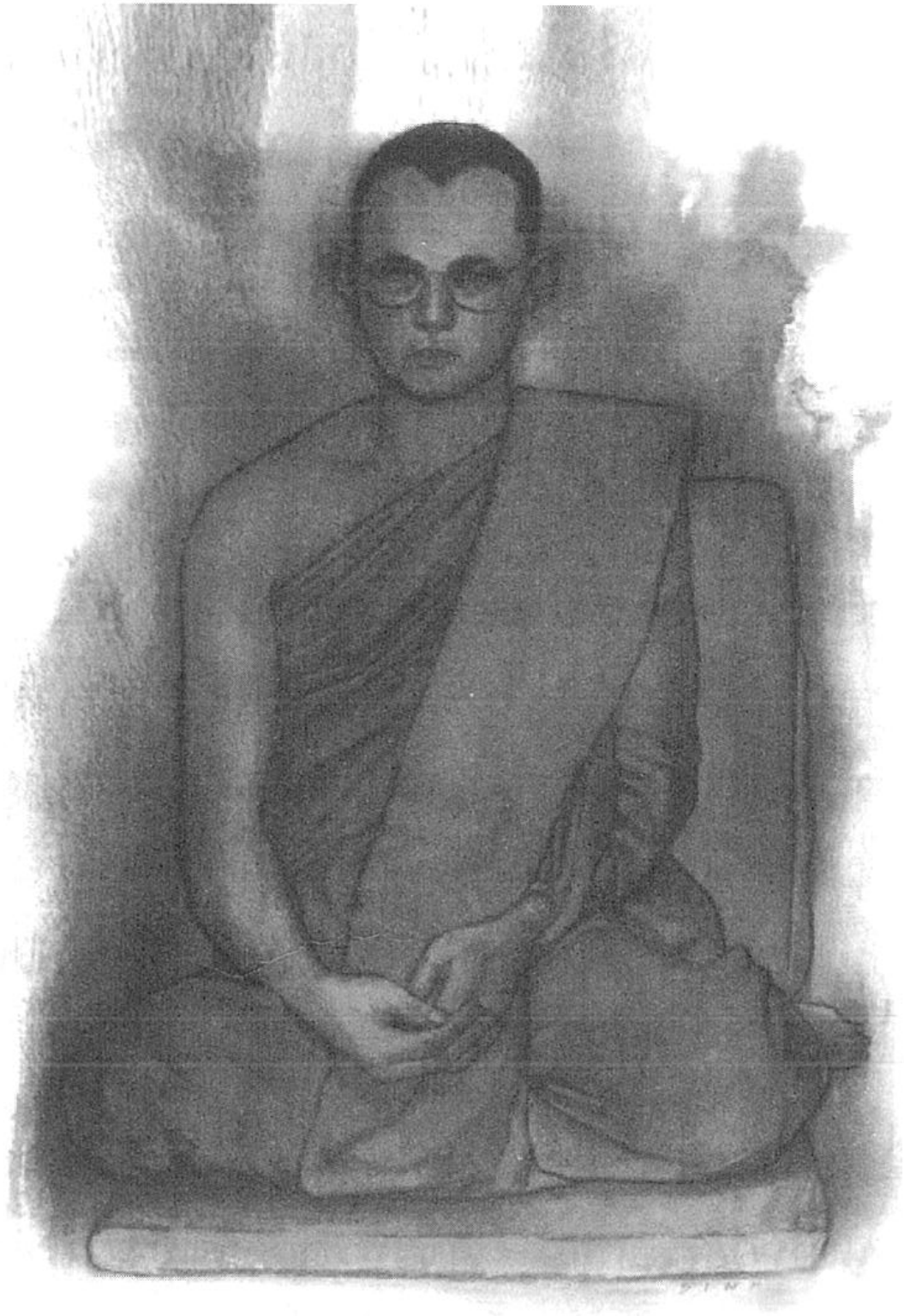

ดินเข้ากันได้ทั่วโลก น้ำเข้ากันได้ทั่วโลก ไฟ
เข้ากันได้ทั่วโลก ลมเข้ากันได้ทั่วโลก อากาศเข้ากัน
ได้ทั่วโลก

มันต่างที่ไหน ต่างกันที่ใจ ใจต่างกันอย่างไร
ใจที่คิดต่างกันเท่านั้นเอง ตัวการใหญ่ที่เราสร้างขึ้นก็
คือ ตัวอัตตา ตัวตน ซึ่งถ้าเชื่องมากแล้วมันจะเข้า
กันไม่ได้ อัตตาตัวตนจะต้องมีการปรับ เราจะเห็นว่า
มันคล้ายๆ กับการเล่นจิ๊กซอว์ทั้งหลาย มันมีความ
แตกต่างกัน แง่มุมต่างๆ มันแตกต่างกัน แต่ถ้าเรามีวิธีเล่น
เราก็สามารถที่จะเล่นได้ อย่างเด็กๆ เขาเล่นกัน นั้น
ก็หมายความว่า แม้แต่ความแตกต่าง เขาก็จัดให้เป็น
อันหนึ่งอันเดียวกันได้ ถ้าคนนั้นฉลาดในการมอง

ฉะนั้น หลักการในโลกมนุษย์ที่มันมีปัญหา
ศาสนาอื่นจะเรียกอย่างไรไม่ทราบ แต่คิดว่าโดย
เนื้อหาน่าจะเหมือนกัน คือเราเรียกโลก โกรธ หลง
ความโลภนี้มันถึงจุดหนึ่ง ถ้าเรากำกับควบคุมไว้ได้
มันจะมีการประสานกัน มีการเฉลี่ยผลประโยชน์กัน
แต่ถ้าสิ้นเกินไป ก็มีการรุกร้าขบช่ายของกันและกัน

ศีล (ศีล)

คือ การสำรวมในศีล การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย

ท่านทั้งหลายลองคิดดูเถิดว่า สังคมเราโดยรูปแบบจริง ๆ แล้ว เราอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข มากกว่าอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นเวรภัย ถ้าคิดเปอร์เซ็นต์ อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นเวรเป็นภัย

ความจริงมีไม่มากหรอก เพียงแต่ว่าหนังสือพิมพ์ เขาชอบลงข่าวในเรื่องเลวร้ายเหล่านี้ เราดูว่าโลกเป็นเรื่องน่ากลัวเหลือเกิน มีความรุนแรงเหลือเกิน แต่ความจริงโลกก็เป็นโลกที่น่าอยู่พอสมควรแก่ฐานะของความเป็นโลก แต่ถ้าเราคิดสร้างสมานฉันท์ขึ้นมา ใครจะยกตัวอย่างเหตุการณ์ทางภาคใต้ เพราะค่อนข้างชัดเจนมาก ในหลวงพระราชทานยุทธศาสตร์ไป ๓ คำ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา อาตมายังไม่เคยได้ยินเขาอธิบายคำเหล่านี้ว่าหมายความว่าอย่างไร

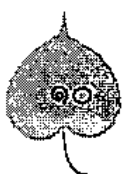
คำว่า **เข้าใจ** เราจะมองว่า ถ้าสิ่งมีชีวิตมองเห็นสิ่งไม่มีชีวิต ตัวเราเองจะต้องเข้าใจสิ่งไม่มีชีวิต ให้สิ่งไม่มีชีวิตมาเข้าใจสิ่งมีชีวิตไม่ได้ แต่ถ้าสิ่งมีชีวิตกับสิ่งมีชีวิต ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน ท่านลองสังเกต เราเห็นสุนัข ถ้าแก่กระดิกหางเข้ามาหา นี่เราก็ไวใจแก่ได้ เข้าใจแก่ ว่าแกมองเราด้วย

ความเป็นมิตร หรือว่าเราเองแสดงความมีน้ำใจ ให้
อาหารแก่ แก่ก็แสดงความเป็นมิตร แสดงว่าเข้าใจว่า
แต่ละฝ่ายนั้นไม่เป็นอันตราย สุนัขกับคนก็มีความ
สนิทสนมกันได้ แมวกับคนก็สนิทสนมกันได้ บางที
แมวกับสุนัขยังสนิทสนมกันได้เลย

ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า ปัญหาความขัดแย้งในภาค
ใต้ เป็นความขัดแย้งในเรื่องของความไม่เข้าใจ เรียก
ว่า**ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน** ถ้าเป็นความไม่เข้าใจระหว่าง
คนกับคน เราเรียกว่าไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะ
ฉะนั้น ถ้าเราจะปรับความเข้าใจ เราก็ต้องเข้าใจซึ่ง
กันและกัน อะไรคือความขัดแย้ง ความขัดแย้งที่เรา
คิดว่าเป็นความขัดแย้ง อาตมาในฐานะที่เป็นคนใต้
อาตมาเคยไปตระเวนอยู่ใน ๓ จังหวัดนั้นสมัยหนุ่มๆ
เราเห็นว่าปัญหาใหญ่ที่สุด คือ ภาษา พูดจากันไม่รู้
เรื่อง ขัดแย้งตรงนั้นนิดเดียว เพียงไปซื้อของ กว่า
จะตกลงกันได้ ต้องมือไม้กันอุตลุดไปเลย

เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรเราจะสร้างความเข้าใจ
เราก็ต้องจัดการสร้างสมานฉันท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
รุ่นเด็ก เราต้องจัดการศึกษาให้เรียนรู้เรื่องศาสนา ๒

ศาสนา ศาสนาของกันและกัน เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม
ของกันและกัน เรียนรู้เรื่องภาษาของกันและกัน เรียน
รู้เรื่องพื้นฐานทางชาติพันธุ์ของกันและกัน แต่ความ
ขัดแย้งอย่างหนึ่งคือดินแดน ดินแดนจะต้องใช้หลัก
การทางโบราณคดีมาทำความเข้าใจกัน เพื่อสร้าง
สรรค์ให้เกิดการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นสุข แนนอน
มันต้องมีการประนีประนอม มีการประสานประโยชน์
มีความรู้สึกสุจริตใจจริงใจต่อกัน เป็นเรื่องพูดง่าย
แต่ว่าในภาคปฏิบัติความที่จริงทำยาก พอยิ่งเข้าถึง
มันยิ่งมีความลึกซึ้งที่มีความละเอียดละไม หมายความว่า
ว่าศาสนาเองเราจะต้องเข้าถึงจริงๆ เราตีความข้อนี้
ตรงกัน ศาสนาซิกข์ว่าอย่างนี้ ชาวพุทธก็เข้าใจตาม
นี้ เข้าใจตามที่ซิกข์ว่า ฮินดูว่าอย่างนี้ พุทธเข้าใจ
ตามที่ฮินดูเขาเข้าใจ เหมือนเราเรียนปรัชญา ปรัชญา
เราไม่ได้อธิบายว่าเราคิดอย่างไร แต่เราอธิบายว่า
มาร์ค เฮเกินคิดอย่างไร อธิบายตามที่มาร์คเขาว่า
ตามที่เฮเกินเขาว่า ตามที่ยังยกฤษฎีเขาว่า ไม่ใช่เรา
ว่าเอาเอง เราจะเห็นว่าความขัดแย้ง บางที่เกิดขึ้น
จากหนังสือของเราเองที่เราเขียนไปปรากฏว่าไม่ถูก

ต้องตามที่ซิกซ์เข้าใจ ตามที่ฮินดูเข้าใจ ก็เกิดเป็น
ความขัดแย้ง

ดังนั้นทั้งเข้าใจ ทั้งเข้าถึง เข้าถึงในจุดนั้นๆ จุด
ที่ว่านี้ แล้วก็พัฒนาไปด้วยกัน ถ้าพัฒนาไปด้วยกัน
ได้แล้วถึงจุดหนึ่ง ไม่ใช่จุดปัจจุบัน มันคือสร้างคน
รุ่นใหม่ขึ้นมาให้รู้จักประนีประนอมประสานประโยชน์
กัน ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือว่า ที่เราเหมือนกัน
นี้อย่างหนึ่ง คือเราต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เราเกิด
แก่ เจ็บ ตายเหมือนกัน ไม่มีใครเป็นเจ้าของโลกนี้
ทุกคนเป็นผู้อาศัยโลกนี้ทั้งนั้น ทำอย่างไร เราได้
อาศัยโลก ให้โลกได้อาศัย โลกเขาอยู่อย่างสงบ
โลกไม่มีเรา เขาอยู่ได้ แต่เราไม่มีโลก เราอยู่
ไม่ได้ แต่โลกเขาสงบ โลกเขานิ่ง เขาเข้ากันได้
หมด ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ อย่างที่ว่า มันไม่มี
ความแตกต่าง ความแตกต่าง จึงเป็นเรื่องนิรันดร์
ความแตกต่างมันมี แต่มันเป็นความสวยงามคล้ายๆ
กับป่าไม้ เราจะเห็นว่าป่าไม้เบญจพรรณต่างๆ ป่าไม้
ริมน้ำ น่าดูสวยงาม มันไม่เหมือนกับสวนพืชชนิด
ใดชนิดหนึ่ง มันดาษไปเลย ไม่สวยงาม

ฉะนั้น ความแตกต่างจึงเป็นนิรันดร์ เป็นศิลปะ เป็นความสวยงาม เราต้องยอมรับความแตกต่างของ กันและกัน ไม่ใช่ว่าต้องเป็นอย่างที่ฉันเป็น จึงจะถือว่าถูกต้อง ถ้าเป็นอย่างที่คุณอื่นเป็นไม่ถูกต้อง ปัญหาสำคัญเหมือนกันเรามาในสถานที่นี้ ซึ่งท่านก็มาด้วยกันละทิศละทาง แต่ว่าถึงหอประชุมนี้หรือเปล่า ถ้าถึงก็คือถูกต้องหมด

เพราะฉะนั้น วิถีทางศาสนาของแต่ละศาสนา ดูคล้ายๆ จะแตกต่างกัน แต่ถามศาสนาซิกข์ ศาสนาฮินดู ว่าท่านปฏิบัติไปเพื่อความสะอาดทางกาย วาจา ใจ ไหม เพื่อความสงบทางจิตไหม เพื่อพัฒนาความรอบรู้ให้เกิดขึ้นภายในจิตไหม เห็นไหมว่าเราจะบรรจบกันตรงนั้น แล้วจะผสมเป็นเนื้อเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะสร้างสมานฉันท์ ที่สำคัญอย่างยิ่งคือทางสายกลาง ทางสายกลางนั้นได้โปรดเข้าใจว่า เราเรียกสรุปรวมไว้ที่อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการจริงๆ ตัวการใหญ่ก็คือ สัมมาทิฏฐิ ปัญญาที่เห็นชอบตามความเป็นจริง เป็นการเข้าถึงเนื้อหาสาระของเรื่องเหล่านั้น

ไม่ใช่เอาเฉพาะภาพที่เห็นได้ด้วยตา เขาเรียกว่าเข้าถึงเนื้อหาที่แท้จริงของสิ่งเหล่านั้นคืออะไร

ศาสดาทั้งหลายในโลกนั้นเป็นผู้นำแห่งสันติ ทุกองค์เป็นผู้นำแห่งสันติทั้งนั้น เพราะฉะนั้น เราจะเห็นว่าในแง่ของศาสนธรรมกับศาสดา ความจริงเราไม่มีความขัดแย้ง แต่ขัดแย้งนั้นตัวศาสนบุคคลอยู่ที่ความคิดของศาสนบุคคล ที่ไม่เข้าถึงศาสนธรรมซึ่งศาสดาท่านเข้าถึง นี่คือปัญหา ชาวพุทธที่ขัดแย้งก็เพราะไม่เข้าถึงศาสนธรรมที่ศาสดาเข้าถึง ทำไมระดับศาสดาจึงไม่ขัดแย้ง เราจะเห็นว่าระดับศาสดาจริงๆ ไม่ใช่ระดับคณาจารย์เจ้าลัทธิ คณาจารย์เจ้าลัทธินั้นท่านยังไม่สงบเต็มที่ บางทีก็มีความขัดแย้ง แต่ถ้าระดับศาสดาจะไม่มี ความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นศาสนธรรมออกมาไม่มีความขัดแย้ง แต่บางที่เราตีความไม่เป็นความขัดแย้ง และทำไมไม่ตีความให้ไม่เป็นความขัดแย้ง อย่าตีความอย่างตะกี้นี้ เราจะเห็นว่าไม่เป็นความขัดแย้ง เพราะมีจุดบรรจบในลักษณะเดียวกัน ศาสนาที่เป็นเทวนิยม ไปประทุษร้ายศาสนาอเทวนิยม ก็ถือว่าทำลายผลิตผลของพระผู้เป็นเจ้า ศาสนาประ

เกาโทเทวนิยม ไปทำลายศาสนิกที่เป็นศาสนาเทวนิยม ก็ถือว่าไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน เห็นไหม เราไปแตะไม่ได้เลย เพราะจิตเราเป็นพวกเดียวกัน อาตมาชอบใจมหาตมะคานธี ที่พูดว่า **โลกทั้งผองเป็นพี่น้องกัน** เป็นวาทกรรมที่ยิ่งใหญ่มาก เข้าถึงทั้งศาสนาเทวนิยมและศาสนาอเทวนิยม พี่น้องกันเพราะมาจากพระเจ้าองค์เดียวกัน พี่น้องกันเพราะเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน เห็นไหม ประโยคสั้นๆ เราสามารถสร้างสมานฉันท์กันได้ อย่างที่เรียกว่าแพร่หลายพอสมควร แพร่หลายเต็มที คงเป็นไปไม่ได้หรอก ปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ความเห็นชอบ คือปัญหาในโลก

ท่านทั้งหลายลองสังเกตจะพบว่า ปัญหาจากโลก และจากโกรธ แต่ที่โลก โกรธ เพราะมันโง่ เราเรียกว่า โลก โกรธ หลง ตัวหลงเป็นตัวรากเหง้าของปัญหาทั้งหลาย คือเราไม่รู้ไม่จริง ไม่เข้าถึงความจริงของเรื่องเหล่านั้น ทำให้เราโลก มันก็คล้ายๆ กับเขาห่อของมาเป็นกล่องอย่างดี ห่อกำมะหยี่อย่างดี

โดยสัญญาในอดีตของเราว่าของอย่างนี้จะต้องมีราคา
มาก เพราะว่าห่อหุ้มกำมะหยี่มาอย่างดี แต่ปรากฏว่า
ไม่ใช่เป็นเศษกระดาษ เพราะฉะนั้นตอนแรกเราจะโลก
เพราะเราไม่รู้ว่าเป็นอะไร แต่พอเราเปิดดูปรากฏว่า
เป็นเศษกระดาษ เราก็หายความโลภ

เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะรู้ในระดับที่บรรเทา
อาการของกิเลสเหล่านั้นได้ ไม่ต้องพูดมากหรือ
ขนาดบรรเทาอาการของกิเลสเหล่านี้ได้

ข้อต่อไปก็คือความไม่พอใจ จุดสำคัญ สายกลาง
จริงๆ ท่านลองสังเกตว่าสายกลางจริงๆ นั้น ในแง่
ของศาสนาพุทธคือไม่หนักไปทางลัทธิสทิตทิฎฐิ และ
อุจเฉททิฎฐิ ? ลัทธิสทิตทิฎฐิ ถือว่าสิ่งทั้งหลายเที่ยงแท้
ยั่งยืนไม่แปรผัน มนุษย์เราตายจากอะไรก็จะไปเกิด
เป็นอย่างนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลง อุจเฉททิฎฐิ ถือ
ว่าคนเราตายแล้วขาดสูญหมด เพราะฉะนั้น คนเหล่านี้
นี้จะไม่พร้อมจะทำความดีไปทำอะไร เพราะแกไม่เห็น
ผลอะไรเลย ตายไปแล้วขาดสูญไปเลย ก็ไม่รู้
จะทำความดีเพื่ออะไร ตายไปแล้วเที่ยงแท้ ก็ไม่ต้อง
ทำความดี เพราะไม่ได้พัฒนาอะไรขึ้นมา ทำความดี

แทบตาย ก็ตายไปเกิดเป็นนาย ก. เหมือนเดิม เพราะ
ฉะนั้นคนเหล่านี้จะไม่ทำความดี

ตรงนี้จะเกิดเป็นกลางระหว่างตัณหาทั้งหลาย
ตัณหาทั้งหลายท่านลองสังเกตมาจากความยินดียินร้าย
คือความชอบความชัง เรารู้สึกแบ่งแยก และกลายเป็น
เป็นความชอบความชัง เราชอบพวกหนึ่ง เราชังพวก
หนึ่ง นั่นก็หมายความว่าอย่างไร หมายความว่า เป็น
ความเห็นผิด คุณชังใคร ในตัวคนที่คุณชังนั้นประ
กอบด้วยส่วนประกอบเดียวกับคุณ คือ ดิน น้ำ
ลม ไฟ อากาศด้วยกัน แล้วคุณเอาตัวไหนมาชังต่อ
ตัวไหน ? เรามองจากจุดรวมอย่างที่ว่า มันก็ไม่มีจุด
ที่ชัง เพราะพี่น้องกัน ไม่มีจุดที่ชัง เพราะทุกคนเป็น
เพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน

อย่างนี้จึงเป็นเรื่องจิตที่ถูกปรุงด้วยกิเลส เป็นสิ่ง
ที่บังการมาจากกิเลส เพราะฉะนั้น กิเลสเหล่านี้ทำ
อย่างไรเราจะลดอยู่ในระดับที่อยู่ร่วมกันได้ อย่าโลก
จนถึงกับล่วงล้ำสิทธิของคนอื่น อย่าโกรธเกลียดจน
ถึงกับทำลายล้างคนอื่น อย่างมกายจนไร้สาระเหตุผล
ไม่นึกถึงใจเขาใจเรา

ปริจจาค์ (ปริจจาคะ)

คือ สละส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

อาตมาชอบท่านจุฬาราชมนตรี พูดเมื่อตอนที่
เกิดเหตุการณ์ภาคใต้ใหม่ๆ ท่านบอกว่า การฆ่าคน
คนหนึ่ง มันคือฆ่าคนทั้งโลก เพราะอะไร เพราะคน
คนหนึ่งมีคนที่เกี่ยวข้องเยอะแยะไปหมดเลย และบาป
กรรมก็ติดตามมา เป็นภาระแก่คนที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย
คนเหล่านั้นพลอยเดือดร้อนกับการฆ่าคนคนหนึ่งไป
ด้วย เพราะฉะนั้นถ้าสำนึกเกิดได้แบบนี้ ไม่คิดฝัน
ว่าเกิด ๑๐๐% หรือก แต่ทำอย่างไรจะเกิดได้บ้าง
ในบางระดับ ความรุนแรงระดับฆ่า มันก็จะไม่เกิด
ความรุนแรงระดับปล้นจี้ก็ไม่เกิด ความรุนแรงระดับ
งมหาย ไม่ดูตาม้าตาเรืออะไรเลย ก็ไม่เกิด

ที่นี้ความเป็นกลาง ยกตัวอย่างแม้แต่ธรรมะต้อง
มีความเป็นกลาง ยกตัวอย่างเมตตา พระพุทธศาสนา
เน้นที่เมตตามาก พระพุทธศาสนาจะไม่เน้นที่ความ
รัก แต่พระพุทธศาสนาจะเน้นที่เมตตา เพราะอะไร
เพราะความรักใจจะเห คือไม่กลาง ความรักจิตจะเห
ไปทางต้องการให้ตอบสนองความต้องการของตัวเอง
เรียกกามราคะ เป็นความกำหนัด ความต้องการใน
เชิงเนื้อหนังมังสา แต่ถ้าเมตตาจะเป็นการโอบอุ้ม

คุ้มครองปกป้องรักษาอภิบาล ปรารณาการอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ของสรรพชีวิตทั้งหลาย

แต่เมตตามีข้าศึกอยู่ ๒ ด้าน ข้าศึกตรงกันข้ามจริงๆ คือ โทสะหรือพยาบาท ข้าศึกที่ใกล้ชิดเราไม่รู้ เราดูไม่ออกหรอก ว่าเมตตาหรือราคะ เช่นบางคนเลี้ยงสุนัขขนปุย ราคาแพงๆ ด้วยความรักทะนุถนอม พอสุนัขเป็นขี้เรื้อนเอาไปปล่อยข้างถนนเลย นั่นแสดงว่าที่คุณเลี้ยงสุนัข ไม่ได้เลี้ยงด้วยเมตตา แต่คุณเลี้ยงด้วยราคะ คุณพอใจในความสวยงามของสุนัข นี่คือข้าศึกที่เราแยกไม่ออก ระหว่างเมตตากับราคะ

เพราะฉะนั้นความเมตตาจึงเป็นกลาง พอเมตตา เราเรียกว่า มีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ มีเหลือไหม ไม่มีเหลือเลย หมายความว่าทั้งสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทั้งคน ทั้งสัตว์ ตลอดถึงสิ่งเพราะมันเป็นสมบัติของคน สิ่งทั้งหลายที่เป็นสมบัติของคน คนที่ใจเมตตาจะไม่ล่วงละเมิดสิ่งซึ่งเป็นสมบัติของคนที่เราเมตตา สิ่งไม่ต้องเมตตาหรอก เพราะไม่มีชีวิต แต่ว่าเมตตามีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ เราอย่าลืมว่าสิ่งมันก็เกี่ยวข้องกับสัตว์

เพราะฉะนั้นเมื่อเราเมตตาคนนี้ คล้ายๆ กับเรารักพ่อ
เขา เราก็รักลูกเขาด้วย เรารักเพื่อนเรา เพื่อนเรา
ลืมนของทิ้งไว้ เราก็เก็บไว้ให้เพื่อนเรา เห็นไหมจิตจะ
ปกแผ่ไปอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น หลักการสร้างสมานฉันท์จึงอยู่ตรง
กลาง ไม่ตกไปในทางอคติ เวลาที่ยุ่งมาก คือ อคติ
เห็นไหม อคตินี้มันไม่อยู่ตรงกลาง ทางเดินมันมี แต่
ไม่เดิน อคติ คติ แปลว่า ทางดำเนิน อะ แปลว่า
ไม่ คือทางเดินมันมี แต่คุณไม่เดิน อย่างคุณวินัย
สะมะฮุน นี้ชอบพูดอกุศล อวิชา อคติ ชอบพูด
อยู่บ่อยๆ มาหรือเปล่าก็ไม่รู้ นี่คือความจริง ความ
ถูกต้อง หมายความว่าพวกนี้ถ้าเราดับอวิชชาดับได้
ทุกอย่างมันก็ดับ

แต่ปัญหาเวลานี้คือปัญหาที่เราสมานฉันท์ไม่ได้
คือปัญหาอคติ อคติมาจากอะไร มาจากเป็นเราเป็น
เขา เป็นเราเป็นเขาจนแบ่งแยก และบางที่รุนแรง
ตายตกไปตามๆ กัน เพราะผลประโยชน์ขัดกัน เห็น
ไหมผลประโยชน์ขัดกันก็บรainless ตายเสียได้ข้างหนึ่ง
จึงจะดี นี่พวกเราพวกเขา เราต้องอยู่ เขาต้องตาย

ถ้าอย่างนี้ใช้ไม่ได้ เป็นความคิดที่แรงเกินไป อคติ
แรงเกินไป คุณมีสิทธิอะไรมาทำลายคนอื่นลัทธิอื่น

ถ้ามองในมิตินาสนาที่มีพระเจ้า ก็คือทำลายผลิต
ผลของพระเจ้าเป็นเจ้า มันขัดแย้งกัน เห็นไหม ขัดแย้ง
กัน ถ้าเราฆ่าเพื่อนมนุษย์ เมื่อเพื่อนมนุษย์เป็นผลิต
ผลของพระเจ้า แล้วคุณนับถือพระเจ้าเป็นเจ้า แต่
คุณมาทำลายมนุษย์ได้อย่างไร ก็แสดงคุณไม่เคารพ
พระเจ้า นี่คือมันจะมองเชื่อมต่อไป

นี่ก็เหมือนกัน คนที่เป็นอเทวนิยม ไปทำลาย
สิ่งมีชีวิตไม่ได้ เพราะสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นเป็นเพื่อนร่วม
ทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันกับเรา

เพราะฉะนั้น หลักการสมานฉันท์ก็คือต้องอยู่ตรง
กลาง มองความเป็นสากล ที่สำคัญอย่างยิ่งคือว่า
เรามาพักพิงโลกชั่วคราว เสร็จแล้วเราต้องจากโลกนี้
ไปทำอย่างไรจะจากไปอย่างคนดีจากไป ที่มีอนุสรณ์
เตือนใจให้คนรุ่นหลังเขารำลึกถึง ลองสังเกตว่าคนที่
ไม่มองแบ่งแยกนั้น จะมีอนุสรณ์สักการะนับถือทั้งนั้น
แต่ว่าคนที่มีการแบ่งแยก ไม่มีใครที่จะให้ความเคารพ
นับถือบุคคลเหล่านั้น พวกนั้นตายแล้วตายเลย เวลา

นี้มันถึงคราวที่จะต้องหันหน้ามาช่วยกัน อย่างความคิดของกรมการศาสนา ท่านอธิบดีท่านมีไฟแรง คิดอะไรออกมาเรื่อย แต่ว่าอย่าลืมว่าความคิดจำต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมจากข้างบนอยู่ด้วย ถ้าข้างบนไม่มีนโยบายสนับสนุนก็ไปได้ยาก

เวลานี้มันเริ่มยุ่ง อยากจะบอกท่านศาสนิกในทุกละศาสนา พวกเรากำลังกระเทือน ทุกละศาสนากระเทือน กระเทือนเหมือนกับกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสวัตถุนิยมสังคมนิยม กระเทือนทุกละศาสนา ไม่ใช่ศาสนาใดศาสนาหนึ่งกระเทือน

เวลานี้กำลังมีพระราชบัญญัติส่งเสริมคุณธรรม ท่านได้อ่านแล้วหรือยังไม่ทราบ คือการสร้างลัทธิใหม่ ขึ้นมาท่ามกลางศาสนาทั้งหลาย แทนที่จะสร้างสมานฉันท์ กลับสร้างความแตกแยก และสมัชชาคุณธรรม กลายเป็นศาสดา กลุ่มศาสดามานั่งบัญญัติคุณธรรม แล้วใช้บังคับในเชิงที่เป็นกฎหมาย ซึ่งแสดงว่าอ่อนด้อยในด้านวุฒิภาวะทางศาสนา น่าเอ็นดู

ศาสนาบังคับไม่ได้ จริยธรรมบังคับกันไม่ได้ เช่น อาตมาจะให้อาจารย์อุสมามีเมตตา ไม่มีเมตตา

ติดคุก ลังได้หรือ เมตตามันอยู่ที่ใจ คุณรู้ได้อย่างไร
ว่ามีหรือไม่มี ทีนี้สมมติว่าเราไปประทุษร้ายคนอื่น
ผิดกฎหมายอาญา เพราะประทุษร้ายร่างกาย ไม่ได้
ผิดเพราะไม่มีเมตตา

เราต้องเข้าใจว่าคุณธรรมนั้นไม่ใช่บังคับคน แต่
ว่าบังคับจิตของคน คนมีจิตสำนึกทางคุณธรรมแล้ว
พฤติกรรมทางกาย วาจา เขาจะบวก เขาจะบวกด้วย
ตัวเขาเอง ให้ลองสังเกตว่าในโลกนี้ไม่มีเอาคุณธรรม
มาเป็นกฎหมายหรอก เพราะว่ากฎหมายนั้นขับเคลื่อน
คนเข้าหาคุณธรรม เมื่อคนมีคุณธรรมแล้วเขาก็ไม่ผิด
กฎหมาย เช่นคนมีเมตตาแล้ว ก็ไม่ได้มีการกระทำ
ผิดกฎหมาย จะเอาอะไรมาปรับ

ปัญหาสำคัญเวลานี้ ยังนึกถึงว่าสมัยที่คอมมิวนิสต์เกิด เห็นใหม่ว่าคอมมิวนิสต์เกิดเป็นลัทธิใหม่
แล้วก็สร้างความคิดแตกแยก ในที่สุดกลายเป็นปฏิปักษ์
ต่อศาสนา ศาสนาไหน ทุกศาสนา เพราะความคิด
เขาเป็นวัตถุนิยม ความคิดในนี้ก็เหมือนกัน คือเขายัง
ไม่ออกมาว่าอะไรบ้าง แต่จะมีสมัชชาคุณธรรมและมี
คณะอนุกรรมการที่จะบัญญัติคุณธรรมขึ้นมา นี้ไม่ใช่

เรื่องสมานฉันท์แล้ว เป็นเรื่องสร้างความแตกแยก จะ
เหมือนกับมีศาสนาใหม่เพิ่มขึ้นอีกศาสนาหนึ่ง แน่แน่นอน
ตอนแรกเป็นลัทธิ

แต่คุณอย่าลืมว่า โดยสมมติฐานที่เราองเวลานี้
นักการเมืองเป็นคนไม่ดี แล้วเราให้นักการเมืองมา
เป็นสมาชิกคุณธรรม เห็นไหม เราชี้เกียดตายแล้ว

คนที่ชี้หน้าความคิดทางสังคมเป็นคนที่ถูกสังคม
ตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี

แล้วเขาก็เปลี่ยนกันไปเปลี่ยนกันมา คุณธรรม
ก็เปลี่ยนเรื่อย

ให้สังเกตอย่างหนึ่ง ชาวบ้านทั่วไปนี้สอนศีลธรรม
ไม่ได้ สอนศาสนา สอนคุณธรรม สอนจริยธรรมไม่ได้
ต้องเชื่อมโยงมาจากศาสดา ศาสนาพุทธมีพระพุทธ
เจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระธรรม
พระธรรมเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ศึกษา
ปฏิบัติตามพระธรรมอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า
เห็นไหม ถ้าไม่อ้างพระพุทธเจ้า จะไปไม่ได้

อาตมายังศรัทธาศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม

เขาอ่านอัลกุรอานเลย ศาสนาคริสต์อ่านไบเบิลเลย
ศาสนาซิกข์ก็รู้สึกว่าย่านเหมือนกัน คือมีหนังสือวาง
ตรงนั้นเลย เขามีหน้าที่ถ่ายทอดพระวจนะ ไม่ได้มี
หน้าที่ในการที่จะสอนสังคม อนุศาสน์สังคม ท่านทั้ง
หลายคงนึกออก สวช.นี้แหละ กระทรวงวัฒนธรรม
เคยออกค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕
สงสัยว่าวัฒนธรรมจำได้หรือเปล่า ๕ ข้อคืออะไรบ้าง
ออกมาพร้อมกับพระบรมราชาโชวาทของในหลวง ๔
ประการ ค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ อาตมาจำไม่ได้
ลืมนแล้ว เพราะไม่เคยสนใจเลย สวช.เป็นใคร เด็ก
ยังไม่รู้จักเลย จะบัญญัติธรรมะให้เขาปฏิบัติได้อย่างไร
ทั้งๆ ที่เรามีปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนาอยู่ด้วยใน
ข้อที่ ๓ ทำไมไม่เอาข้อที่ ๓ ไปไว้ข้างบน ให้ปฏิบัติ
ตามคุณธรรมทางศาสนาดังต่อไปนี้ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕
ทุกคนรู้สึกว่าตัวเองได้ปฏิบัติตามธรรมในศาสนาของ
ตัวเอง คำสอนในศาสนาของตัวเอง ก็เกิดผลในการ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม คำสอนเหล่านั้น
เป็นความจริงดี แต่ที่มาไม่มีน้ำหนัก อย่าลืมน่าศาสนา
เราเคารพเทิดทูนและยำเกรง จนถึงกับลักษณะเท่าไหร
เท่ากัน แม้จะเสียสละชีวิตเพื่อศาสนาก็ทำได้ และ

คนเหล่านี้ใครจะสละชีวิตเพื่อเขา ใครจะเคารพนับถือ
ยำเกรง นายกรัฐมนตรีแต่ละคนออกคำขวัญวันเด็ก
ทุกปี เด็กจำได้หรือเปล่า ไม่เคยสู่การเปลี่ยนแปลง
ไม่เคยสู่พฤติกรรมในทางดีขึ้นมาเลย

นั่นคือสิ่งที่เราจะต้องเข้าใจ อย่าได้เฝ้าแต่เรื่อง
ศาสนา ถ้าพูดเรื่องศาสนาอิสลาม ก็ต้องปรึกษา
อิสลามเขา พูดศาสนาซิกข์ก็ปรึกษาพวกซิกข์เขา
ไม่ใช่บัญญัติเอาเอง ไม่ใช่ว่านั่งนึกเอาใครก็ไม่รู้มา
บัญญัติจริยธรรมขึ้นมา จริยธรรม คุณธรรม เขาใช้
คำว่าจริยธรรม คุณธรรม แต่ว่าเน้นที่คุณธรรม ทำ
อย่างนี้ทำอย่างไรจะสมานฉันท์ สมานฉันท์อย่างไร
บอกว่ามันอยู่ตรงกลาง ตรงกลางระหว่างความยินดี
ยินร้าย คือไม่ถึงกับไม่ยินดีเลย แต่ยินดีที่กอร์ปด้วย
กุศล ยินร้ายเมื่อเขาผิดพลาดบกพร่อง เราก็ตำหนิ
ท้วงติงได้

เมตตา นั่นไม่ได้หมายความว่าเมตตาจนไม่ดูตาม้า
ตาเรือ เมตตาหมายความว่า ถ้าคนนั้นประสพทุกข์
ก็เกิดกรุณา ประสพความเจริญก้าวหน้าก็เกิดมุทิตา
กระทำความชั่วความผิดต้องรับผลของกรรม ก็อุเบกขา

อาชชว์ (อาชชวะ)

คือ ความเป็นผู้ตรง ได้แก่การประพฤติต่อตนเองและผู้อื่น

ด้วยความจริงใจ

อุเบกขาก็คือไม่อคติ

เพราะฉะนั้น อคติคือ ยุติธรรม เป็นธรรม เทียง
ธรรม ไม่ได้หมายความว่าทิ้งเลย ระหว่างวัตถุกับ
จิตใจ คล้ายๆ กับอรรถกถาโยค กามสุขัลลิกานุ-
โยค เราจะเห็นว่าไม่ทิ้งทั้งจิต ไม่ทิ้งทั้งวัตถุ แต่ว่าอยู่ใน
จุดที่จะเกิดประโยชน์แก่จิตโดยอาศัยวัตถุเหล่านั้น
ทุกคนก็ยังมีร่างกายยังมีจิต วัตถุนิยมกับจิตนิยม
เราจะเห็นว่าความจริงก็คือแน่นที่จิตกับแน่นที่กาย แต่
ว่าพอมาถึงตรงกลางเราก็ยังอยู่กับกายกับจิต แต่ว่า
ปรับสภาพไม่ให้เหไปทางใดมากเกินไป ไม่ให้ซ้ายจัด
ขวาจัด

**ประการต่อไปที่ควรจะเน้นมาก ก็คือว่าทำอย่างไร
จะเกิดสมานฉันท์**

ท่านทั้งหลายเคยสังเกตไหม วันที่ ๙ มิถุนายน
ปีที่แล้ว **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกสีกห-**
บัญชา พระที่นั่งอนันตสมาคม รับสั่ง ๔ ข้อเหมือน
กัน เหมือน ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพระสูตร
สาราณียธรรมสูตร เป็นพระบาลีพุทธวจนะ เป็นหลัก
การอยู่ร่วมกันโดยสันติที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ แต่

อาตมาเชื่อ อาตมานั่งฟังที่ประชุมร่วมกัน ๕ ศาสนา ๓ แห่งแล้ว อาตมาแกลังนั่งหลับตา เพื่อไม่ต้องการ ดูว่าใครเป็นคนพูด ทุกคนพูดถูกต้องหมดเลย แล้วคำ สอนเหล่านี้ก็ตรงกับพระพุทธศาสนา ที่พอจะรู้ว่าใคร พูด ศาสนาอะไรพูด ก็คืออังกัมภีร์ อังอะไร คือ ทำเพื่ออะไรก็รู้

แต่ความจริงเนื้อหาธรรมะมันมีความเป็นสากล ถ้าเราเข้าถึงธรรมะจะมีความเป็นสากล มีหนึ่งเดียว เท่านั้นเอง ลัจจธรรมมีหนึ่งเดียว แต่ว่าระดับ ๑, ๒, ๓, ๔ หยาบ กลาง ละเอียด กับเป็นรายละเอียดที่ ว่ากันไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งวันนั้น คมมาก แต่แปลก เป็นคลื่นกระทบฝั่ง หายจ้อยไปเลย ไม่ปรากฏในที่ไหนอีกเลย นอกจากในหนังสือที่เกี่ยวกับ ในหลวง ทั้งๆ ที่เป็นพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท ที่ดีมากๆ

ประการแรก การที่บุคคลคิด ทำ พูดด้วย เมตตา มุงดี มุงเจริญ ต่อกัน ทำได้ใหม่ คิดได้ ใหม่ คิดด้วยเมตตาต่อกันได้ใหม่ ในฐานะที่มนุษย์ ชาติ หรือสรรพชีวิตนั้นเป็นผลิตผลจากสิ่งสูงสุด หรือ

ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน คิดอย่างไรก็ไปหาไปเจอทางเดียวกัน

ปัญหาสำคัญว่าการแสดงออกเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องเกิดมาจากใจที่มีคุณธรรมควบคุมต่อการพูด ต่อการทำ อย่างน้อยที่สุดไม่เบียดเบียนประทุษร้ายบุคคลอื่นโดยการทำของเรา การพูดของเราไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและบุคคลอื่น นั่นคือหลัก ถ้าพระพุทธศาสนาเรียกว่าศีล ศาสนาของท่านทั้งหลายเองก็มีลักษณะอย่างนั้น คือไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนและบุคคลอื่น พอถึงจุดหนึ่งตัวความคิด การกระทำอันเป็นประโยชน์ก็ก่อผลต่อตนเองและคนอื่น เพราะสังคมมีผู้อ่อนด้อยด้านต่างๆ อย่างศาสนาอิสลามก็มีกองทุนซาก้าต เขาก็ช่วยเหลือก่อผลบุคคลอื่น คริสต์ก็มีมูลนิธิอะไรเยอะ พุทธก็มีมูลนิธิอะไรๆ มาก นั่นเป็นองค์คณะบุคคลที่ร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือคนเหล่านี้ ช่วยด้วยอะไร ช่วยด้วยเมตตา กรุณา ช่วยด้วยกรุณา เมื่อเขาประสบความทุกข์ เราก็ช่วยเขาด้วยกรุณา ถ้าเราทำ เราพูด เราคิดกันด้วยเมตตา

เราจะเห็นว่า แม้แต่ความคิดจะเบียดเบียนกันก็ไม่มี เพราะจิตใจของเรา ถ้าความรู้สึกดีมันมีอยู่แล้ว สิ่งไม่ดีจะเกิดขึ้นร่วมในขณะเดียวกันไม่ได้ เช่นว่าคนคน นี้เรารักเขา เราจะเกลียดเขาด้วยไม่ได้ เพราะสภาวะ ธรรมชาติความจริงที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติมันเหมือนกับ แสงสว่างกับความมืดจะอยู่ร่วมกันไม่ได้ พอแสงสว่าง ปรากฏ ความมืดก็ต้องหายไป ความมืดปรากฏแสดง ว่าไม่มีแสงสว่าง เพราะฉะนั้น ความดีกับความชั่ว เขาไม่อยู่ร่วมกันในจิตใจขณะเดียวกัน ทำอย่างไรจะ รักษาจิตใจให้ประกอบด้วยเมตตาที่แสดงออกมาด้วยการ ทำการพูด เริ่มต้นจากการไม่เบียดเบียนประทุษร้าย กัน แล้วขยับไปทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน

ถ้าทำได้แบบนี้ มีอีกอย่างหนึ่ง ก็คือกฎเกณฑ์ การแสดงความมีน้ำใจ การแสดงความมีน้ำใจเราจะ เห็นว่า เมื่อเราคิดว่าโลกทั้งผองเป็นพี่น้องกัน เรา คิดว่าโลกทั้งผองเป็นผลิตผลจากพระผู้เป็นเจ้าของ เรา ก็คือพี่น้องกัน เราก็สงเคราะห์กัน สงเคราะห์ที่ช่วย เหลือโดยไม่แบ่งแยกว่าศาสนาอะไร ศาสนาไม่เกี่ยว อะไรเลย เราแบ่งแยกด้วยจิตสำนึกของความเป็นบุตร

พระเจ้า ของความเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน หมายความว่า เป็นความคิด อย่าเอาไปพูด คิดภายในใจเรา และรักษาความคิดเหล่านี้เอาไว้ พอเรามอง πίσ เราจะไม่รู้สึกแบ่งแยก แต่รู้สึกว่าเป็นพี่น้องกัน ท่านทั้งหลายลองสังเกต คือได้ติดตามข่าวพิธีที่เมกกะของอิสลามเกือบทุกปี เราชื่นชม โอ้โห คนเป็นล้าน อยู่กันได้อย่างไร ไม่มีข่าวอาชญากรรม ไม่มีข่าวล้วงกระเป๋่า ไม่มีอะไรเลย อยู่กันได้อย่างไร นั่นคืออะไร คือยอมรั้งกัน นับถือกัน ทุกคนมุ่งสู่อัลเลาะห์ด้วยกัน ไม่มี ความแตกต่าง ไม่มี ความรู้สึกแบ่งแยก คนเป็นล้านๆ อยู่กันได้ พวกเราบางงาน ถูกล้วงกระเป๋าก็มี แม้แต่จ่ายของในตลาดยังโดนล้วงกระเป๋าละเลย นั่นคืออะไร คือการยอมรั้งนับถือ พอยอมรั้งนับถือแล้วเราจะศรัทธา พอศรัทธาแล้วเราจะช่วยกัน ทำอย่างไรจะเดินถึงศรัทธาได้ จิตมันเดินไปถึงศรัทธาได้ ไม่ต้องศรัทธาในคนหรือ ศรัทธาในสิ่งสูงสุด ที่เราเคารพนับถือ พระพุทธเจ้าสอนว่า เราเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน ชาวพุทธก็ถืออย่างนั้น อย่าลืมนะว่าศาสนาเซนไปหนักเลย ทุกสิ่งมีชีวิตหมดเลย อหิงสา ปรมโธ ธรรมโม การไม่

เบียดเบียนเป็นบรมธรรม ศาสนาที่เกิดในอินเดียมีก
มีแนวนี้ ไม่ว่าจะศาสนาพุทธ ศาสนาซิกข์ ศาสนา
พราหมณ์ ฮินดู เหมือนกันหมด จะมีการตอบคำ
ถามอยู่ที่ตรงนี้ คือการไม่เบียดเบียน ความจริงจุด
เริ่มต้น ระดับศีล แต่ผลที่ประสงค์เป็นจุดเริ่มต้น
คือการไม่เบียดเบียนกัน

เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าเราสร้างความรู้สึกเมตตา
ได้ เป็นฐานใจได้ ต่อไปจะมีน้ำใจต่อคนทั้งหลาย
เพราะลักษณะเมตตาออกอาการเป็นโอบอุ้มคุ้มครอง
ปกป้องรักษาอภิบาล เป็นใจที่โอบอุ้มคุ้มครองปกป้อง
รักษาอภิบาล แล้วพอถึงจุดหนึ่งเขาประสบความสำเร็จ
อย่างปัญหาภาคใต้เวลานี้ คนเขาประสบความสำเร็จ
มาก ความจริงก็ไม่ใช่เฉพาะพุทธ อิสลามก็โดนมาก
ยังไม่ได้ดูตัวเลขว่าใครมากกว่าใคร แต่สรุปว่าก็เดือด
ร้อนด้วยกัน คนที่มองเห็นปัญหาเกิดตรงนี้ เราอยู่
ข้างนอก ไม่ได้อยู่ข้างใน เราเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล
กัน มันก็กลายเป็นการสงเคราะห์ ปรารถนาสารพัด
ในปฐมปี เอาไมตรีแลกได้ตั้งใจจริง สังคมไทยหล่อเลี้ยง
มาด้วยเมตตาธรรม สมัยสุขทัยประโยคนี้นี้ประโยค

เดียว คือ ปรารถนาสารพัดในปฐพี เอาไม้ตรีแลง
ได้ตั้งใจจง

ปลูกไม้ตรีอย่ารู้ร้าง
สร้างกุศลอย่ารู้โรย
เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ
ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ
อย่างเลิศดีตามมีและตามเกิด
ให้เพลินเพลินคิดว่าจะกลับ

เป็นอาการของเมตตากรุณาทั้งหมด บรรพบุรุษ
ของเราได้พิสูจน์มาแล้วว่าเราสามารถอยู่ร่วมกันด้วย
สันติได้ สุขุขทัยจึงเป็นสุข อุทัย เป็นรุ่งอรุณของ
ความสุข เกิดจากการศึกษาปฏิบัติธรรมะ มองกันเป็น
สากล เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ใน
สายของพุทธ ศาสนาอื่นเขาก็มองอย่างนั้น เพราะ
ฉะนั้น เราเคยอยู่ร่วมกันโดยสันติกันมาแล้วในอดีต

ท่านทั้งหลายลองสังเกตว่า ปัญหาสำคัญของ
มนุษย์ พลิกจิตทีเดียวเท่านั้นเอง เช่นยกตัวอย่าง
ง่ายๆ เช่น เราเดินไป มีคนเขย็นด่าอยู่ เรารู้สึก

โกรธ มีคนกระซิบบอก คนนี้มันบ้า ด่าอยู่ตรงนั้นทุก
วัน เราจะเกิดความสงสาร เห็นไหม ทำไมจิตโกรธ
เพราะอะไร เพราะไม่รู้ว่าเขาบ้า แล้วทำไมเราไม่โกรธ
เพราะเรารู้ว่าเขาเป็นคนบ้า เราจึงไม่โกรธ เพราะ
ฉะนั้นตัวความรู้จึงกลายเป็นเรื่องใหญ่

ความขัดแย้งอีกประการหนึ่ง คือกฎเกณฑ์กติกา
ระเบียบแบบแผนต่างๆ ที่มีอยู่ภายในสังคม เราจะเห็น
ว่าเป็นความขัดแย้ง แม้แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็นำไปสู่
ความขัดแย้งอีกมาก หมายความว่าเราต้องเคารพใน
กฎเกณฑ์กติการะเบียบแบบแผนต่างๆ ที่มีอยู่ภายใน
สังคมเหล่านั้น ตราบใดที่กฎเกณฑ์เหล่านั้นยังบังคับ
ใช้อยู่ เราก็ต้องให้ความเคารพ แก่กฎเกณฑ์กติกา
ระเบียบแบบแผนต่างๆ เหล่านั้น ที่สำคัญอย่างยิ่งก็
คือว่า **พระพุทธศาสนาที่เน้นทิวฐิสัมมัญญาตา มี**
ความเห็นที่เสมอกัน **ความเห็นที่เสมอกัน** คือสมาน
ฉันท์ **ความเห็นที่เสมอกัน** เขาใช้คำว่า ความพอใจ
เสมอกัน ก็หมายความว่า ความพอใจเกิดมาจาก
ความเห็น เมื่อเราเห็นว่าสิ่งนี้ดี เราก็พอใจ เห็นสิ่ง
นี้ไม่ดี เราก็ไม่พอใจ แต่ถ้าเราพัฒนาไปจนถึงจุดหนึ่ง

คนไม่ดีเราจะเกิดสงสาร คนดีเราจะอนุโมทนา เราก็ชื่นชมกับเขา แต่คนไม่ดีเราจะเกิดสงสาร หาโอกาสช่วยเหลือเขา ถ้าสังคมสามารถปรับจิตอย่างนี้ได้ ซึ่งก็มีอยู่ทุกศาสนาเช่นเดียวกัน การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขก็เกิดขึ้นได้

ท่านลองสังเกตว่าโลกเคยถูกผ่าออกเป็น ๒ ซีก เมื่อไม่กี่ปีมานี้ คือเป็นค่ายคอมมิวนิสต์ กับค่ายประชาธิปไตย มันเป็นเรื่องอะไร เป็นเรื่องความเห็น เป็นเรื่องความเห็นที่แตกต่าง แล้วก็มองคนแบ่งแยกจนแตกแยกแตกต่างกัน อย่างประเทศจีนเราจะเห็นว่า สิทธิผลประโยชน์ต่างๆ จะอยู่ที่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ประชาชนนอกจากนั้นก็อยู่กันธรรมดาๆ แต่มาเริ่มพัฒนาเมื่อเริ่มมองเป็นจีนด้วยกัน เราจะเห็นว่าจีนก้าวหน้าสมัยตั้งเสี่ยวผิง เพราะอะไร เพราะเริ่มปรับความคิดเข้าหากันแล้ว มีความคิด มีวิสัยทัศน์ แมวสีอะไรก็ช่าง ให้จับหนูได้ก็แล้วกัน มันก็มีการมองสากลว่าไม่แบ่งแยกแมวก็แล้วกัน สำคัญที่การจับหนูได้ไม่ใช่ประเด็นว่าต้องสีนั้นสีนี้ ไม่ต้องแบ่งแยกอย่างนั้นอย่างนี้ ในที่สุดเขาก็พัฒนาอย่างที่เรารู้เห็นกัน

มททว (มีททว)

คือ ความเป็นผู้อ่อนโยน ได้แก่ มีสัมมาคารวะ

อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ผู้เจริญ

เพราะฉะนั้น เรื่องความเห็นเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้อง
ต้องทำความเข้าใจกับหลักการที่เป็นสากล คือต้อง
การร่วมกันจริงๆ เพราะอะไร เพราะความต้องการ
ของมนุษย์ ความจริง พุดง่าย ๆ **ต้องการความสุข
ไม่ต้องการความทุกข์** เอาตัวเองเป็นฐานในการคิด
ให้ได้ ว่าเราต้องการความสุข คนอื่นเขาก็ต้องการ
ความสุข ถ้าความทุกข์จะเกิดขึ้น ต้องไม่เกิดขึ้นเพราะ
การกระทำของเรา อย่างความคิดของจุฬาราชมนตรี
ก็มีลักษณะอย่างนั้น คือหมายความว่า เราารู้สึกว่าฆ่า
คนหนึ่งคนเท่ากับฆ่าคนทั้งโลก ก็ยุติตัวเองไว้ได้ ยุติ
พฤติกรรมของตัวเองไว้ได้ ไม่ไปฆ่าคนอื่น หลักการ
เหล่านี้เป็นหลักการที่มีอยู่ในศาสนาต่างๆ อย่างใน
เรื่องพระอภัยมณีที่ท่านบอกว่า

ประการหนึ่งซึ่งขาดพระศาสนา
ทั่วโลกเกิดทุกข์ถึงยุคเข็ญ
ครั้นจะกลับดับร้อนผ่อนให้เย็น
ก็ต้องเป็นไมตรีปรานีกัน

ศาสนาทั้งหลายเป็นความสวยงาม เป็นความ
แตกต่างกัน แสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมนุษย์ อย่า

ลืมนึกว่าศาสนาทุกองค์เป็นบรรพบุรุษมนุษย์ทั้งนั้น เรา
เป็นเด็กรุ่นหลัง เราต้องให้ความเคารพ ความคิดของ
ท่านเหล่านี้ที่สืบต่อมาได้ แสดงว่ามีความดีงาม ถ้า
ไม่ดีงาม จะสืบต่อไม่ได้หรอก ไม่อย่างนั้นลัทธิคอม-
มิวนิสต์ก็ยังคงเต็มบ้านเต็มเมืองอยู่ แต่ทำไมไม่เต็มล่ะ
เพราะว่าพิสูจน์แล้วปรากฏว่าไร้สาระ แต่ว่าได้สร้าง
ปัญหาความแตกแยกเยาะ คนตายเยาะ แต่อย่าลืมนึก
ว่า ความแตกแยกนี้ต้องผ่าโลกเป็น ๒ ซีกทุกวัน ยัง
รวมไม่ได้ อย่างเกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ จีนไต้หวัน
กับจีนแผ่นดินใหญ่ ยังรวมกันไม่ได้เลย เพราะอะไร
เพราะความเห็นยังไม่สมกัน มันขัดแย้งกันที่ตัวความ
เห็น พอขัดแย้งกันที่ตัวความเห็น พวกไต้หวันเองจะ
เปลี่ยนชื่อเป็นไต้หวันแล้ว ไม่ยอมเรียกว่าจีนแล้ว
เมื่อก่อนเรียกตัวเองว่าจีน เวลานี้จะให้เรียกว่าไต้หวัน
เพื่อให้เกิดความแตกแยกจริงๆ ถ้ามองว่าได้ประโยชน์
อะไร ดีไม่ดี เกิดสงครามล้างผลาญกันก็ได้

เพราะฉะนั้น หลักการตรงนี้เราจะเห็นว่าที่ทาง
กรมการศาสนาได้จัดการสัมมนาเรื่องมิติทางศาสนาใน
การพัฒนาสังคม คือการพัฒนาสังคม เจ้าเมืองลู่ทาม

ขงจื้อว่าทำอย่างไรจะพัฒนาบ้านเมือง ให้ประชาชน
อยู่เย็นเป็นสุขได้ ขอให้บอกมา ๓ ข้อ ขงจื้อบอกว่า
๑. จงให้การศึกษแก่ประชาชน ๒. จงให้การศึกษ
แก่ประชาชน ๓. จงให้การศึกษแก่ประชาชน

ทำอย่างไรให้คนมีความรู้ แต่แน่นอนความรู้ต้องมี
คุณธรรมกำกับ เพราะว่าความรู้ในบางเรื่อง ให้เรา
สังเกตว่าความรู้ที่เราเรียนนี้เพิ่มความโลภ ความโกรธ
ความหลง อย่างเราจบปริญญาเอกมา เพื่อนให้เงิน
เดือนปริญญาตรี ไม่เอา แต่ถ้าเราจบปริญญาตรี
เพื่อนให้เงินเดือนเท่าปริญญาเอก เอานะ เห็นไหม
แสดงว่าหลงตัวเอง ตัวเองวุฒิแค่ปริญญาตรี จะเอา
เงินเดือนเท่าปริญญาเอก ทีนี้พอปริญญาเอกเงินเดือน
ต่ำ ก็แสดงมานะ เห็นไหม เราเรียนนี้มันเพิ่มกิเลส
แต่หลักคำสอนในศาสนา จะเห็นว่า พอเรารู้กิเลสจะ
ลด ลดลงไปเรื่อยๆ จนถึงจุดหนึ่งจะไม่มีกิเลส จนถึง
จุดหนึ่ง จะไม่มีกิเลส อย่าเอาขนาดนั้นเลย เอาขนาดว่า
อยู่ร่วมกันโดยสันติสุขได้ก็ดีแล้ว แสดงว่า ความคิด
ขงจื้อก็เหมือนกับที่เราคิดในปัจจุบัน หมายความว่า
คนในสังคมจะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้องแล้วก็พัฒนา

ขึ้นไปให้เป็นความเห็นในทางที่ชอบ ในความเห็นเหล่านี้
นั้นอาจจะแตกต่างกัน ในภาษาอย่างที่เราเรียนถวายเป็น
ความจริงไม่แตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันมีจุดประ
สานเข้ามา เราจะไปเชียงใหม่ ไปทางไหนก็ได้ ก็ไม่
ว่าอะไร ไปพบกันที่เชียงใหม่ก็แล้วกัน นี่คือนัยหมาย
ปลายทางที่ร่วมกันเรามีอยู่

ทำอย่างไรเราจะพัฒนาความเห็นให้ชอบตามหลัก
การทางศาสนานั้นๆ แหะละ แต่ในขณะที่เดียวกันรักษา
พื้นฐานอยู่ว่า เราวินิจฉัยตัดสินได้อย่างไรว่าความเห็น
ของเราชอบ เมื่อเราทำอะไรออกไป เมื่อเราพูดอะไร
ออกไป จะไม่เบียดเบียนตนเอง จะไม่เบียดเบียน
บุคคลอื่น จะไม่เบียดเบียนบุคคลทั้งสองฝ่าย นั่นคือ
เกณฑ์มาตรฐาน เกณฑ์สากล ก็คล้ายๆ กับอาหารดี
หรือไม่ดี กินไปแล้วท้องเสียหรือไม่เสีย เห็นไหมดู
ง่ายๆ ถ้าท้องเสียก็แสดงว่าอาหารไม่ดี แสดงออกทาง
พฤติกรรม ผลกระทบมันจะบวกหรือลบ ทำอย่างไร
ให้ผลมันบวก

อาตมาฝันไว้มาก ฝันมากเลย ฝันมาตั้งนาน
แล้วว่าทำอย่างไรประมุขของศาสนา ๕ ศาสนาของเรา

จะจับเข้าคุยกันเสียบ้าง ในตอนต้นๆ เคยเสนออธิบดี
เรียกประชุมที่กรมการศาสนาได้ครั้งเดียวหายไปเลย
ต้องประชุมกันบ่อยๆ แล้วก็มานั่งคุยกัน มาทำความเข้าใจ
เข้าใจซึ่งกันและกัน และมาร่วมกันพัฒนา ศาสนา
จะต้องเป็นผู้นำสังคม เป็นผู้นำจิตวิญญาณของสังคม
ให้ได้ ถ้าโลกขาดศาสนาแล้ว โลกจะอยู่ไม่ได้ แม้จะ
สร้างศูนย์คุณธรรมสมัชชาคุณธรรมอะไรขึ้นมา นี่ ยิ่ง
แตกแยกกันไปใหญ่

เพราะอะไร เพราะที่มาของจริยธรรมนั้นคน
ไม่นับถือ โยงไม่ได้ เห็นไหม นี่คุณธรรม สมัชชา
คุณธรรมออกคุณธรรมอย่างนี้ สมัชชาเป็นใคร ไร่เอ๊ย
กับพ่อของพวกเขาเองยังไม่ค่อยเชื่อเลยเด็กทุกวันนี้
สมัชชาเป็นใครล่ะ ที่มาออกกฎหมายเขา แต่ศาลดาหน้าเรา
ชัดเจนเลย พิสูจน์ตัวเองมาเป็นร้อยๆ พันๆ ปี เรา
จะเห็นว่าอย่างน้อยศาสนาซิกข์ก็ ๕-๖๐๐ ปีแล้ว เขา
พิสูจน์ตัวเองมาได้ตลอด

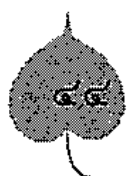
ทำไมเราไม่ให้ศาสนิกในศาสนารับผิดชอบในด้าน
คุณธรรมจริยธรรมของสังคม สนับสนุนองค์กรทาง
ศาสนาทั้ง ๕ ศาสนานั้นแหละ

เมื่อรัฐธรรมนูญบอกว่ารัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธรศาสนา และศาสนาอื่น ก็ทำให้จริงอย่าเขียนในกระดาษเฉยๆ รัฐธรรมนูญ ๔๐ นั้นไม่ได้เคลื่อนไหวอะไรเลย ไม่ได้ทำการอุปถัมภ์คุ้มครองยังเบียดเบียนศาสนาเสียอีก เวลานี้มาถึงคราวที่จะต้องทำแล้ว

เพราะฉะนั้น การพัฒนาสังคมต้อง ๑. ที่คน ๒. ที่คน ๓. ที่คน

คนพัฒนาที่ไหน ก็พัฒนาที่จิต ต้องเอาจิตมาให้ได้ จิตที่เป็นอย่างไร? พุดง่ายๆ ว่าจิตที่คิดดี สมเด็จพระท่านสรูปง่ายๆ ว่า คิดดี พุดดี ทำดี สรูปเก่งมากเลย รวมแล้วมันจะผนึกเดียวกัน เมื่อเราคิดดี พุดดี ทำดี ดีกับดีเข้ากันได้ทั้งนั้น หลักการเหล่านี้ ศาสนาแต่ละศาสนาพิสูจน์ตัวเองมาแล้ว เราจะเห็นว่าสังคมที่มีศาสนาอยู่ในหัวใจ ไม่ว่าจะประเทศไหนก็ตาม เป็นสังคมสันติพอสมควร ไม่ใช่สันติ ๑๐๐% แต่มีสันติพอสมควร ดูว่าประเทศที่มีความรุนแรงเวลานี้ มีความขัดแย้งทางการเมือง ไม่ใช่ขัดแย้งกันทางศาสนา เป็นการขัดแย้งทางการเมือง

เช่น อาฟกานิสถาน ชัดแย้งทางการเมือง หรือแม้แต่ ปากีสถาน ก็ขัดแย้งทางการเมือง ไม่ใช่ขัดแย้งทาง ศาสนา เป็นศาสนิกในศาสนาเดียวกัน แต่เกิดขัดแย้ง ทางการเมือง ประเทศไทยเราความจริงก็ขัดแย้งทาง การเมือง กระจายมากกว่าขัดแย้งทางศาสนา ปัญหา ภาคใต้เราไม่รู้ขัดแย้งกันเรื่องอะไร ยังจับประเด็น ไม่ค่อยได้

แต่ว่าศาสนาจะต้องตื่นตัว เป็นผู้นำทางจิต วิญญาณให้ได้ เพราะเป็นงานที่ต่อเนื่อง แต่แน่นอน รัฐบาลจะต้องอุปถัมภ์สนับสนุน อย่าลืมน่าบุคลากรทาง ศาสนาที่มีคุณภาพเยอะ ไปแข่งแข่งเขาไว้ ทำไมไม่ ให้เขามีบทบาท ทำไมต้องนายก ทำไมต้องรัฐมนตรี อาตมารู้จักกับสำนักงานระดับกรมแห่งหนึ่งประชุม อะไร ท่านหัวหน้าต้องเข้าร่วมด้วย ทำไมคุณต้อง เข้าร่วมด้วยทุกงาน ให้คนอื่นเขาประชุมแทนบ้างซิ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วงานจะเดินไม่ได้หรือ ต้องนับหนึ่ง ที่ฉัน สมภารต้องร่วมทุกงาน ไม่ได้หรอก

เพราะฉะนั้น ความคิดอย่าคับแคบ อย่าแบ่งแยก เป็นเราเป็นเขา ความคิดแบบสังคมไทยก็คือความคิด

แบบเรือล่มในหนอง ขนทรายเข้าวัด เห็นไหมภาพ
ภาพขนทรายเข้าวัด นี่หมายความว่า เป็นกิจกรรมเสีย
สละเพื่อสาธารณกุศล ทุกคนขนทรายด้วยอะไรก็ไม่รู้
ขนทรายมาลงในวัด เป็นสมบัติของวัด ไม่ใช่สมบัติ
ของเรา แต่เราได้เสียสละเพื่อวัด วัดเป็นตัวอย่าง
หมายความว่าประเทศ ประเทศก็คือขนทรายเข้าวัด

ทำอย่างไรให้คนได้ตระหนักสำนึกเวลานี้ว่า

เราอาศัยแผ่นดินนี้ ทำอย่างไรให้แผ่นดินได้

อาศัย

เราอาศัยชาติ ทำอย่างไรให้ชาติได้อาศัย

เราอาศัยศาสนา ทำอย่างไรให้ศาสนาได้อาศัย

ตลอดถึงเราอาศัยพ่อแม่ ทำอย่างไรให้พ่อแม่

ได้อาศัย

เราสามารถสืบต่อสังคม พัฒนาสังคมกันมา และ
ถ้าหากว่าเราทำได้ ผลสุดท้ายก็มาสรุปนิดเดียว สรุป
นิดเดียว ๒ คำ สรุปว่า—สิ่งไม่มีชีวิตบางอย่าง คือ
พวกทรัพย์ทั้งหลาย ทรัพย์มีทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต
คุณอย่าโลภ อยากรได้ของๆ บุคคลอื่น ถ้าคุณมี
เหลือเฟือ พอจะเผื่อแผ่แจกจ่ายให้แก่คนอื่นได้ก็

ควรทำ

กับสิ่งมีชีวิต คุณอย่าโกรธ อย่าเกลียด เห็น
ใหม่ ถ้าเราไม่โกรธ ไม่เกลียดกัน การฆ่าจะเกิดขึ้น
ใหม่ การเบียดเบียนจะเกิดขึ้นใหม่ การประทุษร้าย
จะเกิดขึ้นใหม่

ถ้าเราไม่โลภ การลักขโมย การฉ้อฉล การ
คอร์รัปชัน การโกงกิน จะเกิดขึ้นใหม่ เอาขนาดบรร-
เทาอย่าไปล้ำเส้น อย่าไปล้ำเส้นในสิทธิของบุคคลอื่น
หรือพูดง่ายๆ อีกทีหนึ่ง คือเคารพสิทธิและหน้าที่ของ
กันและกัน ไม่ล่วงละเมิดกัน เขาศรัทธาของเขาอย่าง
นี้ เราก็ต้องเคารพศรัทธาของเขา

อย่างคนมาสอบถามเรื่องจตุคามรามเทพ อาตมา
ก็บอกว่าเด็กเธอจะเล่นตุ๊กตา คุณจะว่าอย่างไร คุณ
ไม่เล่นก็ไม่เล่นสิ แต่เด็กเขายังมีตุ๊กตา เพราะฉะนั้น
จะเห็นว่าเหมือนกับบันไดที่ขึ้นมาตรงนี้ บางคนก็ไม่ได้
เกาะราวบันได บางคนก็เกาะราว ราวต้องมีเพื่อให้
คนแก่ได้เกาะ คนป่วยได้เกาะ เด็กได้เกาะ สังคมเรา
ไม่ได้มีเราคนเดียว ทำไมมองแคบๆ อย่างนั้น สังคม
มีความหลากหลาย อาหารมีความหลากหลาย ไม่ใช่

ตบ (ตบะ)

คือ ความเพียร ได้แก่ ความบากบั่น ก้าวหน้าไม่ถอยหลัง

เราต้องกินทุกอย่าง เราชอบตรงไหน เราก็กินซิ แต่คนอื่นเขาชอบอย่างอื่น ก็ปล่อยให้เขากินซิ คุณไปยุ่งกับเขาทำไม

ถ้าเรามองได้ เราเคารพศรัทธาเขา และเรามองเขาด้วยความเข้าใจ เห็นใจ เราจะเห็นว่าคนที่เขาเล่นพระเครื่องรางของขลัง ไม่ได้เพิ่มอะไรขึ้น คงอยู่จุดเดิมนั่นแหละ และเมื่อโตขึ้นไป แกก็ทิ้งไป โตขึ้นมา แกก็ทิ้งไป เด็กรุ่นใหม่ก็มาต่อแทน แกก็ได้ตุ๊กตาไว้เล่น พอถึงจุดหนึ่ง แกโตขึ้นมา แกก็เลิกเล่นตุ๊กตาเอง คุณไม่ต้องไปยุ่งกับเขาหรอก แต่ว่าตอนแกเป็นเด็กต้องมีเพื่อน แกต้องมีตุ๊กตา

คือถ้าเรายอมรับนับถือซึ่งกันและกัน เห็นไหม ศรัทธาบางอย่าง ทำไมจะต้องเชื่ออย่างที่คุณเชื่อ เชื่ออย่างที่เขารู้สึกเป็นสุข ก็พอแล้ว ใครเชื่ออย่างไรก็เชื่อ แต่ให้รู้สึกเป็นสุข โดยไม่ถึงกับโง่อยากได้ของของบุคคลอื่น ไม่ถึงกับโกรธเกลียดบุคคลอื่น มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรมเท่านั้นก็ได้แล้ว

หลักการสำคัญตรงนี้ จะนำไปสู่ความรัก ความรักสากลไหม ความรักไม่จำกัดชาติ ศาสนา เห็นไหม

ความรักที่สากล ไม่จำกัดชาติ ศาสนา ไม่จำกัด
ท้องถิ่น ไม่จำกัดทางภูมิศาสตร์ บางที่เราอัศจรรย์
ด้วยซ้ำไป ว่าเอื้อมมันเป็นอย่างนั้นได้ ความรัก
ความเคารพ เราจะเคารพกัน เคารพในศักดิ์ศรีของ
ความเป็นมนุษย์ก็ได้ ความเป็นพี่น้องก็ได้ ความเป็น
คนมาจากที่เดียวกันก็ได้ เป็นเรื่องความคิดในใจเรา
อย่าพูดออกไป ความรักความเคารพ การไม่ทะเลาะ
กัน เพราะคนเราถ้าไม่โกรธ ไม่เกลียด ก็เลิกทะเลาะ
กัน ไม่ขัดแย้งผลประโยชน์กัน มีความรัก ความ
เคารพ ไม่ทะเลาะกัน จะเกิดการสงเคราะห์ อนุ-
เคราะห์กัน สร้างสรรค์สามัคคี มีเอกภาพกัน

มีคราวหนึ่งที่เกิดอุทกภัยทางภาคใต้ อาตมาใน
นามเลขาธิการศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่ง
ประเทศไทย ขนของไปเกือบ ๒๐ คันรถสิบล้อ ไป
แจกคน ที่บ้านอาตมามีคนอิสลามพอสมควร เขาก็
มารับแจกด้วย มีคนกระซิบบอกว่า นี่เป็นคนอิสลาม
ก็บอกว่า เราแจกของแก่คนน้ำท่วม เขาแจกคนประ
สบภัยน้ำท่วม เขาไม่ไปแยกศาสนาอย่างนั้น ไปแจก
ของทำไมต้องแยกศาสนา นี่ก็คือว่า เรามองเป็นสากล

ได้เห็นไหม เพื่อนประสพอุทกภัย ศาสนาอะไรก็ไม่วู้
คนที่ประสพอุทกภัย พวกเดียวกัน เราก็สามารถมอง
อย่างนั้นได้

ปัญหาทั้งหมดจึงอยู่ที่ความคิด อย่างที่บอกว่า
พลิกจิตที่เดียวหายโกรธเลย พลิกจิตที่เดียวหาย
เกลียดเลย ทุกอย่างอยู่ที่จิต อยู่ที่จิต

คำถามสุดท้าย คำตอบสุดท้าย สำคัญว่าเราคิด
อย่างไร แน่นอนความคิดก็ยึดโยงอยู่กับศาสนา แต่
ว่าต้องคิดในลักษณะที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียด
เบียนบุคคลอื่น ให้เดือดร้อน พอทำ พุด ออกมาจะ
เป็นอย่างที่เราคิด เพราะทุกอย่างมันรวมอยู่ที่ความ
คิดเป็นเรื่องใหญ่ แม้แต่ความเห็นชอบ ความเมตตา
อะไรต่างๆ เราจะเห็นว่ามาจากจิตทั้งนั้น

นี่ก็เป็นประเด็นที่อยากจะฝากไว้ ท่านให้เวลาไว้
๑ ชั่วโมง อาตมาก็พุด ๑ ชั่วโมง ๗ นาทีพอดี หวังว่า
สิ่งที่นำมาเสนอในวันนี้ คงจะเป็นการกระตุ้นเตือน
ว่าทำอย่างไร ขอฝากเพื่อนศาสนาต่างๆ ไว้ ว่าทำ
อย่างไร เราจะพบคุยกัน ไม่ต้องวงให้ใหญ่หรือ

วงให้เล็กก่อน นั่งคุยกัน และไปถึงจุดหนึ่ง ก็เชิญ
ประมุข ๕ ศาสนามา นั่งคุยกันเลย และจากนั้นเราจะ
แผ่กระจายออกไปสู่มวลชน ร่วมกันนำจิตวิญญาณ
ของสังคมสร้างศาสนิกคุณภาพขึ้นในศาสนานั้นๆ
เพราะฉะนั้น สิ่งที่มีคุณภาพ เหมือนแกงถ้วยหนึ่ง
มันประกอบด้วยเครื่องปรุงเยอะเลย แต่มันมีคุณค่า
ทางอาหารทั้งนั้น

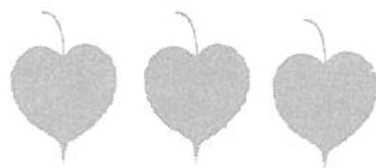
เพราะฉะนั้น คำสอนทุกศาสนามีประโยชน์พิสูจน์
ตัวเองบนเส้นทางทางประวัติศาสตร์ยาวนาน ศาสนา
อิสลามก็พันกว่าปีแล้ว ศาสนาซิกข์อย่างน้อยก็ ๕-
๖๐๐ ปีแล้ว พราหมณ์ฮินดูนี้ไม่รู้เท่าไร อาจจะได้
๔,๐๐๐ ก็ได้ ๔-๕,๐๐๐ ไปแล้วก็ได้ เพราะว่าเขา
ปรับปรุงตัวเองมาตลอด ศาสนาพุทธก็ ๒,๕๐๐ กว่า
ปี ศาสนาคริสต์ก็ ๒,๐๐๐ กว่าปี เราจะเห็นว่าพิสูจน์
ตัวเองมาแล้ว ทำไมเราจะไปคิดศูนย์คุณธรรมอะไรขึ้น
มาอีก เราเอาศาสนาใช้ให้เป็นประโยชน์ จิตมันพร้อม
คนมันพร้อมแล้ว ไม่ต้องไปสร้างเรื่องใหม่ขึ้นมา เอา
งบประมาณที่จะสร้างศูนย์คุณธรรมมาสนับสนุนองค์กร
ทางศาสนาให้ทำงาน ให้ขับเคลื่อนองค์กร ประเทศ

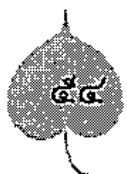

ชาติจะได้ประโยชน์ และบุคลากรที่มีคุณภาพของ
ศาสนานั้นๆ จะได้ทำงานกันตามความสามารถของ
แต่ละท่าน

เพราะฉะนั้น จึงขอขอบคุณและอนุโมทนาในกุศล
เจตนาของท่านทั้งหลาย อะไรอาจจะผิดพลาดบกพร่อง
เข้าใจผิดไปบ้างก็ขออภัยต่อทุกท่าน และหวังว่าสิ่งที่
นำมาเสนอในที่นี้สามารถที่จะขยับต่อไปเป็นการพัฒนา
สังคมในมิติของศาสนาได้ เพราะว่าถ้าเราพัฒนาคนได้
อย่างอื่นไม่ต้องกลัว คนก็พัฒนาเอง

**ขอขอบคุณและอนุโมทนา และขอยุติด้วยเวลา
เพียงเท่านี้**

ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ

ธรรมะกับการปฏิบัติราชการ

ขออนุโมทนาสาธุการ ข้าราชการสำนักงบประมาณทุกท่าน เป็นที่น่ายินดีที่ทางราชการได้ปรารถนาธรรมะเพื่อนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติราชการกัน เดี่ยวนี้มีการเรียกร้องกันอยู่ ๓ คำ คือ คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เรียกร้องไปเรียกร้องมา ปรากฏว่าศีลธรรมหายไปจากรัฐธรรมนูญ หายไปจากพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ แม้แต่พระราชบัญญัติที่กำลังจะเข้าสภาก็หายไป ยิ่งเหลือแต่คุณธรรมกับ จริยธรรม จากการสังเกตพบว่าเรายังจับประเด็นกัน

อกุโกธั (อัฎโกธะ)

คือ ความไม้โกธธ ด้แก่ การไม้แสดงควมโกธธให้ปรากฎ
คลดจนการไม้พยายามมุ่งร้ายต่อคนอื่น

ไม่ค่อยได้นัก ไปติดอยู่ที่กระดาษมากไป ประเด็นที่ควรทำความเข้าใจ คือ มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิตเท่านั้นเอง ถ้าเราแก้ปัญหาที่จิตได้อย่างอื่นก็เชื่อว่าแก้ได้แล้ว เวลาเราพูดถึงธรรมะจะต้องเข้าใจว่าชีวิตเราความจริงเป็นกระบวนการของธรรมะ ลำนวนบาลีท่านเรียกว่า

สุหุทธมา ปวัตตุนติ ธรรมะล้วนๆ หมุนไป

ชีวิตของท่านทั้งหลายความจริงเป็นการปฏิบัติธรรม ในการหายใจเข้าออกก็เป็นธรรมะที่เป็นกฎของธรรมชาติ การรับประทานอาหารแล้วก็อิม อิมแล้วก็หิว ก็เป็นกฎธรรมชาติ สิ่งที่เกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็ดับไป

ฉะนั้น ในแง่ของความจริง ทุกท่านก็ปฏิบัติธรรมะอยู่แล้ว ธรรมะที่เราพูดถึง ธรรมะที่นำมาปฏิบัติ ก็คือเรื่องพูดง่ายๆ คือ ละชั่ว ประพฤติดี สันนิตเดียว แต่ท่านจะต้องมองว่า ละชั่ว ประพฤติดี เหมือนกับเราเดิน

ถ้าเราเดินไปทางขวา แสดงว่าเราไม่ต้องเดินทางซ้าย

การละชั่ว ก็คือการประพฤติดี

การประพฤติดี คือการละชั่วไปด้วย ประพฤติดี
ไปด้วย

พอเราพูดให้มากจะรู้สึกเครียดคล้ายๆ กับธรรมะ
มากเหลือเกิน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี ตาตายหมด
เลย อยากจะให้ท่านคิดถึงคำขวัญสมัย**พลเอกเปรม**
ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ปีนั้นเป็นปีเยาวชน
สากล พลเอกเปรมออกคำขวัญว่า “**สามัคคี มีวินัย**
ใฝ่คุณธรรม” องค์การสหประชาชาติออกมาว่า “**รวม**
แรงแข็งขัน ช่วยกันพัฒนา ใฝ่หาสันติ”

ท่านลองมองดู เดียวนี้เราพูดถึงกระบวนการ
บูรณาการ ถามว่านี่คืออะไร ทำไมตั้ง ๖ คำ แต่ถ้า
คนเราใฝ่คุณธรรม พิสูจน์การใฝ่คุณธรรมด้วยการมี
ระเบียบวินัย

ถ้าคุณไม่มีระเบียบวินัย แสดงว่าคุณไม่ใฝ่คุณ
ธรรม เห็นไหมจะแย้งกัน เมื่อมีสิ่งนี้ต้องมีสิ่งนี้ การที่
เรามีตัวเราอยู่ในขณะนี้ แสดงว่าเรามีปุ่ทวดย่าทวดอยู่
ข้างบนเห็นไหม ไม่เห็น ตายหมดแล้ว ถามว่ามีหรือ

ไม่มี เราเกิดไม่ทันเท่านั้นเอง ถ้าไม่มีท่านก็ไม่มีเรา
ธรรมะจะมีลักษณะนั้น คือ ถ้าเราใฝ่คุณธรรม เราจะ
มีระเบียบวินัย คนมีระเบียบวินัยก็จะสามัคคี
กัน เพราะถ้าทะเลาะกันก็ไม่มีระเบียบวินัย ที่นี้เมื่อ
คนสามัคคีกัน เวลาทำงานก็ประสานกัน ส่งเสริม สนับสนุน
กัน กลายเป็นร่วมแรงแข่งขัน ถ้าไม่ร่วมแรง
แข่งขัน แสดงว่าไม่สามัคคีกัน

การที่คุณไม่สามัคคีกัน แสดงว่าคุณไม่มีระเบียบ
วินัย การที่คุณไม่มีระเบียบวินัย แสดงว่าคุณไม่ใฝ่
คุณธรรม

เห็นไหมมีอย่างเดียวก็นี้อย่างอื่นแล้ว ขอให้ท่าน
มองต้นไม้ว่า ถ้าเรามองจากปลายมันจะมีมาก ถ้า
ท่านนับใบแล้วตาเหลือกเลย ถ้าท่านดูที่โคนมีต้นเดียว
มีรากแก้วอยู่รากเดียว โลกนี้มีอยู่ ๒ ฟากเท่านั้นเอง
ไม่มีอะไร คือมีกลางคืนกับกลางวัน แต่เรามีหัวรุ่ง
หัวค่ำ แสดงว่าไม่ใช่กลางวันไม่ใช่กลางคืน คือเทาๆ
มีขาว มีดำ และมีเทาๆ มีเท่านั้น

ฉะนั้น พอร่วมแรงแข่งขันงานก็พัฒนา เห็นไหม
พัฒนาเป็นผลแล้ว เป็นอาการของการร่วมแรงแข่งขัน

สันติเกิดเอง ทุกอย่างเรียบง่ายเกิดสันติเอง สันติ
เป็นผล

ฉะนั้น ถ้าท่านเข้าใจ**อริยสัจ** ท่านจะเข้าใจว่า
๕ คำแรกเป็นมรรคสัจ หนึ่งคำสุดท้ายคือสันติ คือ
นิโรธสัจ เพราะลักษณะทางสังคมเราต้องการอริยสัจ
สายมรรคสัจกับสายนิโรธสัจ แต่ว่าตัวปัญหาคือสาย
สมุทัยสัจที่เราต้องแก้กันมาก คือสายสมุทัยสัจ เพราะ
นำความทุกข์มาให้ เราไม่ต้องการความทุกข์ แต่
ความทุกข์มาจากเหตุ คือกิเลสของมนุษย์ ปัญหาว่า
ถ้าเราลดกิเลสลงไปได้ ความทุกข์จะลด ถ้ามว่าเรา
ลดกิเลสเองได้หรือไม่ เหมือนเราลดความมืดเองได้
หรือไม่ ลดไม่ได้ เราเปิดไฟขึ้น ไฟมีองค์ประกอบ
กว่าจะเป็นแสงขึ้นมาได้ ได้ผ่านกระบวนการมาที่จะ
เกิดเป็นแสง เราก็กเปิดอย่างเดียว แสงสว่างที่เกิดขึ้น
จะทำหน้าที่ขจัดความมืดให้เราเอง

ฉะนั้น ธรรมะใด การปฏิบัติราชการในความเป็น
จริง ท่านจะเห็นว่าองค์ประกอบของราชการ คือ ๑. มี
เรา ๒. มีองค์กร มีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนต่างๆ
คุณเรียนมาแล้วไม่อย่างนั้นคุณจะมาในสำนักงาน

นี้ไม่ได้ ๓. ในขณะที่เดียวกันก็มีเนื้องานตัวที่เราจะต้อง
รับผิดชอบ แต่สิ่งที่เรารับผิดชอบนั้นไม่ใช่รับผิดชอบ
เฉพาะงานที่อยู่ข้างหน้า การอยู่สำนักงานประมาณนั้น
จะต้องมองเป็นสายได้ หมายความว่า มีตัวเลขที่เสนอ
ของงบประมาณสร้างอาคารเรียน ๑ หลัง บอกความ
ยาว สูงไว้เรียบร้อย ดูราคาคุณก็จะมองเห็นราคากับ
งบประมาณตัวเลขนี้เข้ากันได้หรือไม่ มีอะไรบ้าง โดย
แสดงว่าความรู้ในเรื่องการทำงานงบประมาณไม่ใช่รู้เฉพาะ
เรื่องเงินเรื่องการบัญชี แต่คุณต้องรู้ว่าตัวหน่วยวัสดุ
ที่เอามาประกอบเป็นสิ่งปลูกสร้างเหล่านั้นจริงๆ ราคา
เท่าไร ตัวเลขกลมๆ อย่างนี้ ปูนกี่ตันๆ ละเอียดไร ที่
ไหน เราคิดค่าขนส่งบวกให้ คิดค่าน้ำมันต่างๆ บวก
ให้ แล้วที่คุณทำตัวเลขมาให้มากไปหรือไม่ เห็นไหม

ฉะนั้น ความรู้ตรงนี้ต้องรู้เป็นสาย สิ่งที่ไม่ปรากฏ
จะมากกว่าสิ่งที่ปรากฏ ที่ปรากฏจริงๆ เป็นตัวเลข
แต่ว่าสิ่งที่ปรากฏล่วงหน้า นั่นคือความคิดของมนุษย์
ที่คิดออกมาจะสร้างอาคาร ๑ หลัง แล้วคิดออกมา
เป็นตัวเลข เราไม่ได้จบมาทางสถาปัตยกรรม เราจบมาคน
ละสายกัน แต่เราต้องตรวจงานของคนอื่น ถ้าเราขาด

ความรอบรู้ปัญหาตรงนี่คือสัญญาภาคในวงราชการ เมื่อสักครู่มาแท้กซี่ คุยกับแท้กซี่ว่าเป็นอย่างไร แถบบอกว่าเวลานี้หาเงินลำบากเหลือเกิน วันนี้จะกลับไปบ้านแค่ ๕๐ บาทได้อย่างไร เพราะต้องไปให้อู่ก็ต้องให้ค่าน้ำมันก็เป็นความเสี่ยง แต่ว่าปรากฏว่าคนขับแท้กซี่นี่เสี่ยง เอาเงินให้สองหน่วยงานนั้นยังเหลือหรือไม่ ถ้าไม่เหลือลูกอด เราไม่ได้มองเฉพาะคนขับแท้กซี่ แต่ต้องมองถึงว่าการเป็นแท้กซี่ในแต่ละหน้าที่มีหลายองค์ประกอบอยู่ด้วยกัน มีค่าเช่ารถ ค่าน้ำมัน เห็นไหม ค่าใช้จ่ายไปเรื่อย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทานยุทธศาสตร์ทางภาคใต้ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ทุกวันยังงงกันอยู่ แสดงว่าเราจับหัวไม่เจอ งูตัวยาวเท่าไร คุณจับหัวมันได้จับ โบราณเรียก **จับโจรจับหัวหน้า** ข้าศึกจับแม่ทัพให้ได้ หาหัวให้เจอ หัวอยู่ตรงไหน

ฉะนั้น ธรรมชาติจะมีลักษณะอย่างนั้น ควรหาหัวให้เจอ โครงสร้างนั้นเป็นเรื่องภารกิจที่คุณจะต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว มีอะไรไม่รู้ก็อย่าง แต่อย่าลืมว่าสิ่งที่ต้องรับผิดชอบมากคือตัวของเรา องค์การที่เราสังกัด

เป็นองค์การตรวจสอบ อย่าลืมน่าคนตรวจสอบมองจับ
ผิดได้ด้วย มองความถูกต้องและมองจับผิดได้ แต่
เราต้องรู้ว่าผิดอย่างไรถูกอย่างไร ตรงนี้เป็นความรู้ที่
เราจะต้องศึกษาเพิ่มเติมไปเรื่อยๆ **หลักการอย่างหนึ่ง**
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ประการแรก คือ ต้องลอง
สังเกตก่อน คุณดูสามก๊กว่า ก๊กของเล่าปี่ มีปราง
เปรี๊ยะงเบ้ง มีอ่อนนุ่มคือเล่าปี่ มีกตัญญูคือกวนอู
มีกล้าหาญคือเตียวหุย จากโจรโพกผ้าเหลืองสร้างก๊ก
ขนาดใหญ่เป็นพระราชาได้ นั่นคือเอาคุณสมบัติของ
คน ๔ คนมาผสมกันสร้างจักรวรรดิขึ้นมา แต่ละคน
ใช้จุดเด่นของตัวเอง ซึ่งจุดเด่นเหล่านี้ในแง่ของธรรมะ
เราจะนึกว่า

เปาบุ้นจิ้นชื่อสัตย์ ชื่อสัตย์ตัวเดียว ถ้าชื่อสัตย์
จบแล้วไม่มีอื่นไปจากชื่อสัตย์อีกแล้ว เพราะทั้งหมด
จะเป็นความชื่อสัตย์ การปฏิบัติราชการจะเห็นว่าสิ่งที่
เราขาดแคลน สังคมไทยขาดแคลนมานาน และเรา
แก้ไขไม่ได้ คือ **ความชื่อสัตย์สุจริต** ประเทศไทย
ไม่มีตัวอย่างคนชื่อสัตย์สุจริต น่าเจ็บใจไหม คน ๖๐
กว่าล้านคน แต่เอาคนชื่อสัตย์สุจริตมาจากเมืองจีน

ตายไปก็ร้อยปีแล้วไม่รู้เปาบุ๋นจิ้น ทุกวันยังเชียร์เปา-
บุ๋นจิ้น หมายความว่า เราไม่มีตัวตนพอที่จะเกิดทุน
เป็นแบบอย่างว่าคนนี่ซื่อสัตย์สุจริต พูดยังคนกตัญญู
เราเอากวนอูมาสร้าง เอารูปกวนอูมาลักการบูชา หา
คนกตัญญูที่เป็นต้นแบบของไทยไม่ได้ เป็นเรื่องที่น่า
จะทบทวนไม่ใช่เฉพาะสำนักงบประมาณ ความจริง
กระทรวงศึกษาธิการตัวงูที่สุด เวลานี้เอาคุณธรรม
๘ ข้อมาอีกแล้ว นั่งฟังกระทรวงศึกษาธิการไม่เห็น
พัฒนาอะไรเลย คุณธรรม ๘ ข้อนั้นก็จับหัวไม่ถูก
เราจะต้องสังเกตว่าคนที่สอนธรรมะได้ต้องเป็นคน
ระดับศาสดาของศาสนา ตาลีตาสามาสอนธรรมะสอน
ไม่ได้ เป็นหมอดางคการรักษาโรคผิวหนังตะปุ่มตะป่ำ
เต็มหนังอยู่ จะรักษาเพื่อนได้อย่างไร ข้อนี้เราเข้าใจ
ผิดโดยไม่สังเกต เราไม่สังเกตว่า ปี ๒๕๒๕ ในหลวง
ออกพระบรมราโชวาท ๔ ประการว่า ลัจจะ ทมะ
ขันติ จาคะ ในหลวงท่านเอามาจากอาฬวสูตร ซึ่ง
พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่อาฬวกยักษ์ เห็นไหมพระ
สงฆ์นำสืบกันมา ๒,๕๐๐ กว่าปี ในหลวงทรงศึกษา
ต่อนำมาเผยแพร่ต่อ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายนปีที่แล้ว
ในหลวงมีพระบรมราโชวาท ๔ ข้ออีก ความจริงมี

๖ ข้อ ในหลวงท่านย่อเป็น ๔ ข้อ เอามาจากพระ
สูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรียกว่า สาราณียธรรม
สูตร รู้รักสามัคคีคือคุณธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ตามหลักสาราณียธรรมสูตร รู้คือปัญญา รักคือความ
เป็นมิตร สามัคคีคือคนที่ติดต่อกันด้วยความสุจริต
ใจต่อกัน จริงๆ คำเดียวก็พอแล้ว เพราะอย่างอื่น
เป็นความต่อเนื่อง

คุณลองนึกดู ถ้าเรากตัญญูต่อแผ่นดินนี้ เรา
กล้าทำชั่วหรือไม่ เรากล้าตัดไม้ทำลายป่าหรือไม่ กล้า
รุกรานที่สาธารณะหรือไม่ กล้าถมลำรางคูคลองใหม่
เราไม่กล้าหรอก เพราะนั่นเป็นอกตัญญูต่อแผ่นดิน
แผ่นดินมีคนอื่นอยู่อาศัย ปูย่าตายายได้อาศัยมา เรา
ใช้ชั่วคราวเดียวเราก็ตายแล้ว ฉะนั้น เราจะไม่ประทุษ
ร้ายต่อแม่พระธรณี โบราณท่านพยายามให้เรานึกถึง
กตัญญูต่อธาตุทั้ง ๕ แม่พระธรณี แม่พระคงคา แม่
พระโพสพ เพื่อให้เรานึกยำเกรงและกตัญญู เราจับ
ได้สักข้อเราก็ไปได้แล้ว ไม่ต้องอะไรมาก นึกถึงศีล
๕ จำได้หรือไม่ ท่านลองสังเกตว่า ศีล ๕ คือ การ
เคารพสิทธิในชีวิตของกันและกัน เห็นไหมข้อที่ ๑

อวิหีสา (อวิหิงสา)

คือ ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การไม่ก่อความทุกข์ยาก
ให้แก่ผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์

ไปแล้ว

เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน ข้อที่ ๒

ไปแล้ว

เคารพสิทธิในคุ้มครองของกันและกัน ข้อที่ ๓ ไป

แล้ว

เคารพสิทธิในการรับฟังข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง
ของกันและกันไปก็เหมือนกัน

ข้อที่ ๕ เรียกว่า หมูวิ่งชนบึงตอ ไม่มีอะไรไร้
สาระ เหล้าอยู่ในขวดไปซื้อมาดื่มทำไม มันไม่ได้วิ่ง
มาชนเรา เราวิ่งไปชนมัน ถือว่าจริงๆ มี ๔ ข้อเท่า
นั่นเอง โลกนี้มีเพียงแค่ ๔ ข้อเท่านั้นเอง คือชีวิตก็
สั้น และชีวิตกับชีวิตมาสื่อสารกันเลยกลายเป็นศิลปะ
ข้อที่ ๔ ชีวิตที่ขาดสำนึกสร้างปัญหา ศิลปะข้อที่ ๕ เราจะ
เห็นจริงๆ ว่าโลกนี้มีชีวิตกับทรัพย์สิน มีสิ่งมีชีวิตกับไม่มี
ชีวิต สิ่งมีชีวิตบางอย่างเป็นทรัพย์สินด้วย บางอย่างก็เป็น
เฉพาชีวิต แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นทรัพย์สินด้วยนั่นแหละ

ฉะนั้น เมื่อเราเคารพสิทธิในชีวิตกันได้ ปัญหา
ทุกอย่างก็จบแล้ว เพราะเราจะต้องเคารพสิทธิใน

ทรัพย์ เพราะคิดว่านี่สตางค์ของเพื่อน เห็นไหมเรา
เคารพเพื่อน เราก็ไม่กล้าเอา นี่คือกระบวนการทาง
จิต ฉะนั้น คีล ๕ ข้อเอาเข้าจริงเรามีเมตตาคำเดียว
จบแล้ว เรามีเมตตาต่อกัน ถ้ามว่า คุณเมตตา นาย
ก คุณหม่า นาย ก ได้ไหม ลักทรัพย์ นาย ก ได้ไหม
ล่วงเกินคู่ครอง นาย ก ได้ไหม โกหก นาย ก ได้ไหม
มอมเมา นาย ก ด้วยสิ่งเสพติดได้ไหม

ถ้าคุณทำ แสดงว่าคุณไม่มีเมตตา เป็นบทพิสูจน์
กันอยู่ ฉะนั้น การปฏิบัติราชการประการสำคัญ คุณ
อาจจะใช้ “รักรู้” ของในหลวงก็ได้ สองคำ ไม่ต้องเอา
ยาว รักความเจริญก้าวหน้าของเรา รักองค์กร รัก
ชาติบ้านเมือง อย่าลืมว่า

ข้าราชการคือข้าของแผ่นดิน ข้าของในหลวง
จริงๆ คนทั่วไปไม่มีโอกาสเรียกตนเองว่าข้าราชการ
กันก็ประเทศในโลกนี้ ๒๐ กว่าประเทศเท่านั้นเอง
และในประเทศไทยมีประมาณ ๒ ล้านกว่าคน คน
อื่นอีก ๖๐ กว่าล้านคนไม่มีสิทธิเรียกตัวเองเป็นข้าของ
ในหลวง คุณเป็นข้าของในหลวงด้วยความภาคภูมิใจ
ขนาดไหน

ประเด็นแรก ต้องรอบรู้ในเรื่องตัวเรา สถานะ
ของเรา สถานะของเรา จะเห็นว่าในแต่ละขณะที่ท่าน
นั่งตรงนี้ ท่านลองนึกว่ามีอะไรบ้าง มีสถานที่ เวลา
ตัวท่าน ตัวคนอื่น และมีภารกิจที่ท่านต้องทำคือฟัง
ในขณะที่เดียวกันเราต้องเข้าถึงเหตุผลในสัจนที่เรารู้
รับ ตรงนี้เป็นธรรมชาติ เรียกว่าปฏิบัติธรรม ๗
ประการ เห็นไหม นั่งตรงนี้ธรรมะเกิดแล้ว ๗ ประ
การ ถ้าฟังแล้วคุณไม่เข้าใจเห็นผลอะไรเลย แสดงว่า
เป็นการสูญเปล่า แต่เราต้องเข้าใจเหตุเข้าใจผล รู้จัก
สถานะของตนว่าเวลานี้มีหน้าที่ฟัง ไม่นาน ไม่ต้อง
กลัวเมื่อย เตี้ยเล็กแล้ว และรู้จักความพอเหมาะ
พอควร คนพูดก็รู้จักความพอเหมาะพอควร คนฟังก็
รู้จักความพอเหมาะพอควร รู้จักกลุ่มคนบุคคล เวลา
นี้ต่างคนต่างมาฟัง ไม่ใช่มาคุย ชัดเจนในสถานภาพ
ของตน สถานภาพตรงนี้เหมือนกับ Model ที่เรา
ขยายส่วนย่อยส่วน ทำไปเลยปรับใช้ เป็นการปฏิบัติ
ธรรมในขณะที่เดียวกัน แต่ ๗ อย่างต้องชัดเจน เข้า
ถึงเหตุผลในแต่ละเรื่อง มีความชัดเจนในสถานภาพ
ของตน ปัญหาข้าราชการไทยเรา เขาเคยสัมมนาแล้ว
วิเคราะห์ เขาตั้งประเด็น ๔ ประเด็น คือ

๑. **ความรู้เป็นอย่างไร** กระทรวงศึกษาธิการกับทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อก่อนสมัย บรรจง ชูสกุลชาติ ทุกวันยังแก้ปัญหาไม่ได้ วิจัยปัญหาแล้ว เปลี่ยนปลัดกระทรวงมามากแล้ว ถามว่า ความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมเป็นอย่างไร ในที่สุดที่ประชุมสรุปว่า

ความรู้เขาไม่กลัว เขาปฐมนิเทศเอาได้

ความคิดเขาไม่กลัว เขาประชุมเอาได้ ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้

ความสามารถเขาไม่กลัว ฝึกเอาได้

แต่สิ่งที่กลัว คือ **ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา**

คุณสังเกตดูอย่างเดียวกันหรือไม่ ๓ อย่างนี้ เห็นไหม คนนี้มีความซื่อสัตย์ สุจริต ถามว่าเขารับผิดชอบไหม ต้องรับผิดชอบ ถ้าไม่รับผิดชอบแสดงว่าคุณไม่ซื่อสัตย์สุจริต คุณต้องตรงต่อเวลาไหม เวลาคุณต้องรับผิดชอบ เขาเรียกเวลาของราชการ **คุณต้องเข้าไปเพื่อราชการ** ไม่ใช่มานั่งชดก้าแพเครื่อง

ชั่วโมง หรือว่าก่อนจะกลับ อาบน้ำแต่งตัวในห้องน้ำ
ราชการไปเสร็จเรียบร้อย ประหยัดน้ำที่บ้าน แถม
เอาหม้อข้าวไฟฟ้ามาเสียบปลั๊กหลวงเอาไปกินที่บ้าน
อย่างนี้ทำไม่ได้ ไฟของราชการ สถานที่ราชการ น้ำ
ของราชการ เขาใช้ในกรณีของราชการ ข้าวที่เอาไป
กินบ้าน อาบน้ำตอนจะเลิกราชการ ถือว่าไม่ถูก

ขาดความรับผิดชอบต่อทรัพยากรของแผ่นดิน

ขาดความซื่อสัตย์สุจริต

ไม่รู้เวลา เวลาราชการเอามาอาบน้ำได้อย่างไร

เห็นไหม คุณมีคำเดียว คุณพอแล้ว

คุณซื่อสัตย์สุจริตคำเดียว พอแล้ว

คุณรับผิดชอบคำเดียว พอแล้ว

คุณตรงต่อเวลาอย่างเดียว แสดงว่าคุณต้องม
ีความรับผิดชอบ คุณซื่อสัตย์สุจริต อย่าติดใจคำเหล่านี้ให้มาก ประเดี๋ยวจะเครียด คุณอย่าลืมนะว่าธรรมชาติเป็นกระบวนการเหมือนอย่างอื่นนั่นแหละ เราจะเห็นว่าฝนตก เรานึกถึงองค์ประกอบดูว่า มีอะไรบ้างที่

เป็นเหตุให้ฝนตก อะไรบ้างที่เป็นเหตุให้โลกร้อน องค์ประกอบมากอย่าง แต่จะเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เป็นกฎอย่างหนึ่งของธรรมชาติ และมนุษย์ไปเสริมเข้า ทำให้ธรรมชาติเกิดวิปริต ความร้อนก็แรงขึ้นๆ ทีนี้ถ้าจะเปลี่ยนมนุษย์ก็ต้องเปลี่ยน เพราะธรรมชาติความจริงเขาจัดความสมดุลของเขาได้ ถ้าเราไม่ไปยุ่งกับเขามาก แต่พอดีมนุษย์ไปยุ่งมันก็เกิดภาวะอย่างนี้ ถ้าเราเข้าใจกระบวนการกับบูรณาการ บูรณาการคุยกันมากแล้ว แต่ไม่ได้ยินใครแปลเหมือนกับสมานฉันท์ ได้ยินเขาแปลหรือไม่ สมานฉันท์แปลว่า พอใจร่วมกัน พ้องกัน ตรงกัน เข้ากันได้ ปักใจได้ คุณสมานฉันท์ไม่ได้ เพราะพอใจไม่ตรงกัน คำว่าชาติใน ๓ จังหวัดภาคใต้ หมายถึง ชาติมลายู

ศาสนา หมายถึง ศาสนามุสลิม พระมหากษัตริย์ หมายถึง ผู้รุกราน เห็นไหมเขาตีความผิดกันมากแล้ว จะพอใจร่วมกันได้อย่างไร อีกความหมายหนึ่ง ชาติ ศาสนา มาตุภูมิ

มาตุภูมิเขาหมายถึงปัตตานีดารุสลามเป็นที่อยู่ของอิสลามล้วนๆ เพราะเราพอใจไม่ตรงกัน จึงได้

ทะเลาะกันอยู่อย่างนี้ เราเข้าใจกันหรือไม่ คำว่า **เข้าใจ** **เข้าถึง** **พัฒนา** เราเข้าใจหรือไม่ว่าเขาคิดอย่างไร ในคำ ๓ คำนี้ที่ออกมาพูดกัน ปัญหาอยู่ที่ความรอบรู้ ความรอบรู้จะเห็นว่าเป็นแสง เดี่ยวนี้เราพูดวิสัยทัศน์ พูดคล้ายๆ กับไฟฉาย ถ้าเพื่อนเข้ามาทางหลังก็ตีหัวได้เลย เราส่องไปข้างหน้า

ฉะนั้น แสงสว่างต้องรอบตัว ความรอบรู้เขา เรียกว่ารอบรู้ ปัญญาแปลว่ารอบรู้ เขาเรียกไว้ชัดเจนเรียกว่า **ปริญญา** แปลว่า **รอบด้าน** รอบรู้เรื่องที่เราเกี่ยวข้อง เราจะเห็นว่าเรามีเหตุผล เรามีตน เรามีความถูกต้องเหมาะสมแก่กรณี และเรามีเวลา สถานที่ กลุ่มคนบุคคล ซึ่งเราจะต้องสัมผัสทุกขณะที่เราปฏิบัติราชการ

ปัญญาจึงต้องศึกษาเพิ่มเติมต่อเนื่องกันไป คุณ จะเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า กระบวนการกับบูรณาการ บูรณาการเหมือนกับอาหาร คุณลองสังเกตว่าการปรุงอาหาร แต่ละอย่างความจริงเราบูรณาการแล้ว เอาเครื่องปรุงต่างๆ มาผสมกันกลายเป็นอาหารชนิดนี้ชนิดนั้นบูรณาการแล้ว พอเรากินเข้าไป อาหารก็ทำหน้าที่ของมัน

กลายเป็นกระบวนการของอาหาร กระบวนการเหล่านี้
เริ่มจากความหิวเก่าป้องกันความหิวใหม่ทำให้ร่างกาย
มีเรี่ยวแรง มีกำลังสามารถปฏิบัติภารกิจงานได้
ข้อนี้อยู่ในกระบวนการ เราไม่ต้องไปนับ คุณกินข้าว
อย่างเดียวพอ อย่างอื่นไม่ต้องยุ่ง ไม่ต้องนับมันอยู่
ในกระบวนการของมันแล้ว มันจะทำหน้าที่บูรณาการ
ให้เราเอง ธรรมชาติมีลักษณะอย่างนี้ คุณเริ่มที่ตรงไหน
สักจุดหนึ่ง แต่ตรงนี้ต้องเริ่มที่ปัญญา เพราะเวลา
เราก็ต้องรู้ คนเราก็ต้องรู้ เหตุผลเราก็ต้องรู้ ถ้าเรา
ขาดปัญญาเราจบ และอย่างที่บอกว่าเป็นการมองยาว
มองถึงสิ่งที่ก่อนจะมาถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่ข้างหน้าเรา
ต่อไปจะเป็นอย่างไร เราจะพบว่าถ้าคนของสำนักบ
ประมาณมีความรอบรู้ทั้งกระบวนการ เอาจริงเอาจัง
ในตรงนี้อาจจะดังกว่าผู้บริหารบางคนก็ได้ ความจริง
คุณจะต้องเข้าใจทุกระบบทุกเรื่อง เพราะแต่ละเรื่อง
ไม่ได้อยู่เฉพะตรงนั้น มันมีอดีตของมัน มันมี
ปัจจุบันที่ปรากฏแก่เรา แต่อนาคตจะอยู่ที่มือคนอื่น
ตรวจสอบดูว่าการบริหารจัดการในอนาคตจะบรรลุ
เป้าหมายที่เขียนไว้ในกระดาษหรือไม่ งบประมาณที่ว่า
เป็นอย่างไร

ฉะนั้น ความรอบรู้จึงต้องรอบรู้หลายๆ ด้าน
การทำงานต้องทำงานกันค่อนข้างเป็นทีม เพราะใช้
ความชำนาญเฉพาะด้าน ถึงจุดหนึ่งเราก็ไม่รู้เหมือน
กันว่า วัสดุนี้ราคาเท่าไร แต่เราต้องคิดออกมาได้ว่า
ประมาณการอย่างน้อยที่สุด จะเห็นว่าไม่ใช่ลงตัว ๑
เป็น ๑ ไม่ใช่อย่างนั้น คล้ายๆ กับการประเมินผล
ด้านต่างๆ ความจริงไม่ใช่ลงตัว แต่ว่าค่อนข้างใกล้เคียง
เท่านั้น เพราะจะมีความเคลื่อนไหวในกระบวนการ
การตรงนั้น ภาวะตลาดปูนซีเมนต์ขึ้นๆ ลงๆ ตะวัน
ออกกลาง ถ้าน้ำมันแพงเขี่ยหมดทั้งโลก ปัญหามี
มาก เห็นไหมเราต้องรอบรู้ในอดีต ปัจจุบัน และ
อนาคต อนาคตต้องเผื่อนิดหน่อย ไม่ใช่เผื่อมาก
ความรอบรู้จึงต้องมีการศึกษาที่ต่อเนื่อง ทำความ
เข้าใจที่ต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการสะสมข้อมูลใน
เรื่องเหล่านั้น ผ่านกระบวนการคิดการมองจนถึงจุด
หนึ่งจะเกิดเป็นเรียกว่า “ไหวพริบปฏิภาณ” ลักษณะ
ของไหวพริบปฏิภาณเช่นจากการมองสิ่งเหล่านั้นทำให้
ข้อมูลตัวนี้นำไปสู่แทนที่จะอยู่ที่ปัญญาธรรมดาจะอยู่
ที่ปัญญาภาคบริหาร การบริหารคือป้องกันสิ่งที่จะ
เป็นพิษเป็นภัยอันตรายแต่ยังไม่เกิด

ขณฺติ (ขันติ)

คือ ความอดทน ได้แก่ ความอดทนต่อโทสะ อดทนต่อโมหะ

ในขณะที่เดียวกันต้องวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ที่เรารู้สัมผัส
ในขณะที่นั้น ตัวปัญหาชัดเจน สาเหตุของปัญหาชัดเจน
เป้าประสงค์ต้องแน่ชัด หลักการ วิธีการที่จะนำไป
สู่กระบวนการแก้ปัญหา จากข้อมูลที่เราใช้ปัญญา
พิจารณา ภารกิจที่ทำนี้พูดเรื่องงาน อย่าไปพูดเรื่อง
คน จนถึงจุดหนึ่งคนเราก็ต้องรู้เหมือนกัน แต่ว่าตัว
งานหมายความว่าพอถึงจุดหนึ่ง เห็นปั๊บ จะมีความ
คิดเกิดขึ้นแต่หมายความว่าประสบการณ์ต้องชัดเจน
และมากหน่อย บางเรื่องพอปรากฏเราก็รู้แล้วว่าอะไร
เป็นอะไร นี่คือไหวพริบปฏิภาณ การแก้ปัญหาเฉพาะ
หน้า การตัดสินใจฉับยข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏเฉพาะ
หน้า แต่ในขณะที่เดียวกันในงานนี้เกี่ยวกับคน เป็น
การกระทำของคน ถ้าเรารู้สึกกับคนในทางลบ ปัญหา
เกิดขึ้นที่ ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเรามองเราเป็นเจ้านาย
เราก็มีปัญหาทันทีเหมือนกัน อย่างไรก็ตามมองเป็นเพื่อน
ร่วมงานในกระบวนการช่วยชาติบ้านเมืองร่วมกัน

เพราะถ้าเราคิดถึงชาติบ้านเมืองแล้ว การทำงาน
จะมีลักษณะทุ่มเท จะเห็นว่าความรู้สึกอย่างไร **รัช-**
กาลที่ ๖ ทรงใช้คำว่า “รัก” คำเดียว

รักชาติยอมสละแม่	ซีวี
รักเกียรติจงเจตพลี	ชีพได้
รักราชร่วมภักดี	รองบาท
รักศาสน์ราษฎร์ไฉไล	เพื่อเกื้อพระศาสนา

รักคำเดียว รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 รักเกียรติภูมิของตัวเอง พยายามป้องกันไม่ให้เกิด
 ปัญหาแก่ชาติบ้านเมือง ด้วยการป้องกันที่ตัวเรา
 เพราะถ้าเราrownอย่างอื่นก็rownหมด

ประการต่อไป **ฉลาดในการบริหารการจัดการ**
 ต่างๆ เป็นการผสมกันระหว่างปัญญากับไหวพริบ
ปฏิภาณ ในขณะเดียวกัน อย่าลืมว่าไปเกี่ยวข้องกับ
 หัวข้อกฎหมาย เป็นห่วงสังคมไทยมานาน ตั้งแต่
 วิกฤตตุลาการ ลองติดตามเรื่องนี้มาแล้ว กลัวว่าเรา
 เริ่มจะเป็นศรีธนญชัยเพิ่มขึ้นทุกวันๆ กฎหมายเรา
 ลองสังเกต ถ้าเราอ่านกฎหมาย กฎหมายมีลักษณะ
 น่ากลัวไหม เมื่อเข้านี้ใครคุยกับกระทรวงวัฒนธรรม
 ใช้คำสั้นๆ ว่า **ให้รัฐสนับสนุนองค์การตามความจำเป็น**
ความจำเป็น เป็นความจำเป็นความคิด แล้วบอกฉัน
 จำเป็นต้องใช้เงินร้อยล้าน เมื่อกำหนดเป็นข้อกฎหมาย

ทำอะไรเขียนๆ กันไปได้อย่างไร เวลาไปพูดกับ
กฤษฎีกา ลองคุยก่อนว่าคนที่มาอยู่ตรงนี้ต้องมีนิติ
ศาสตร์ อักษรศาสตร์ ตรรกศาสตร์ นิติศาสตร์
รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หมายความว่ากฎหมายนี้
บริหารอย่างไร

เขียนอย่างไรบริหารอย่างไร ข้อนี้คือสิ่งที่เราจะ
ต้องมองว่าพอพูดถึงกฎหมายแล้วมันเกี่ยวกับองค์กร
นั้นๆ ด้วย เราจะต้องเปิดดูกฎหมายที่เกี่ยวกับองค์กร
เหล่านั้นด้วย เพราะบางทีกฎหมายองค์กรกับบุคลากร
ขององค์กรเกิดขัดแย้งกัน เราจะมองมุมของบประ
มาณอย่างเดียวไม่ได้ บางทีในองค์กรนั้นกฎหมาย
อนุญาต เป็นอำนาจหน้าที่ของอธิบดีที่กำหนดไว้อย่าง
นั้นก็ว่ากันไป

แสดงว่าความรอบรู้นั้นจะเสริมในด้านปัญญา
ไหวพริบปฏิภาณนำไปสู่ภาคสนาม เรื่องเดียวกันเรา
จะเห็นว่าเป็นการใช้ปัญญาด้วยกัน เป็นปัญญาภาค
บริหาร ฉลาดในการบริหารจัดการ ซึ่งบางครั้งเป็น
เรื่องที่จะต้องมองให้รอบคอบ รอบด้าน รู้เวลา รู้
สถานที่ อย่าลืม สมมติสินค้าในบ้านเรา ความจริง

ราคาไม่เท่ากัน แล้วพื้นดินที่จะปลูกอาคารสถานที่
มีลักษณะไม่เท่ากัน บางแห่งใช้เข็มมาก บางแห่ง
ใช้เข็มน้อย บางแห่งใช้เข็มยาว บางแห่งใช้เข็มสั้น
แสดงว่าเราก็ต้องรู้ในเรื่องตรงนี้ด้วย เขาของบประ
มาณไปสร้างอาคาร คุณรู้ไหมสร้างที่ไหน มีการตรวจ
สอบหรือไม่ว่าดินอ่อนหรือดินแข็ง บางที่ทำไมเข็ม
เยอะเหลือเกินเพราะดินอ่อน บางที่ดินแข็งแต่คุณยัง
เข็มเยอะ ทำไมต้องเข็มเยอะ เห็นไหมหมายความว่า
เราก็ต้องตามไปรู้ถึงที่จัดตั้งอาคารด้วย นอกจากรู้
โครงสร้าง องค์ประกอบ วัสดุต่างๆ ที่เข้ามาประกอบ
เป็นอาคารแล้ว ยังรู้ถึงเวลา สถานที่ และกฎเกณฑ์
ระเบียบแบบแผน ข้อกฎหมายต่างๆ อันนี้มีความ
สำคัญมาก ปัญหาความขัดแย้งในบ้านเมืองเรา ถ้า
เราลองสังเกต คือการขัดแย้งในด้านกฎหมาย เพราะ
นักกฎหมายเองก็มีความเป็นศรีธนญชัยสูง คุณไปดู
ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สสร. ไม่รู้จนเดี๋ยวนี้ คำว่า
ศาสนบัญญัติ คำเดียวที่เข้าไปอยู่ในมาตราที่ ๗๙ นั้น
หมายความว่า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ
เขาใช้ทุกประโยคข้อความในตั้งแต่คำสั่งมติของจุฬาล
ราชมนตรีเป็นศาสนบัญญัติได้ บังคับใช้ เพราะรัฐ

ธรรมนุญยอมรับไว้ แสดงว่าเราไม่เข้าใจเรื่องศาสนา เรารู้เรื่องอื่น แต่คุณไม่รู้เรื่องศาสนาแล้วคุณเขียนเข้าไปได้อย่างไร ๔๐ ก็เขียน ๕๐ ก็เขียนอีก นี่คือปัญหาที่เราจะต้องเข้าใจในเรื่องกฎหมาย ต้องเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย หมายความว่าต้องมาพลิกดูและบางอย่างต้องถามกฤษฎีกา กฤษฎีกาเขาก็ชื่อเหลือเกิน ถามคำไหนก็ตอบคำนั้นแหละ บางทีก็เป็นศรีธนญชัย นี่คือสิ่งที่เป็นองค์ประกอบรวม หมายความว่า เราต้องใช้ไปในทุกกรณี แต่ในขณะเดียวกัน อย่าลืมนะว่าตรงนี้เป็นจุดเปลี่ยนที่มีความสำคัญ อย่าลืมนะว่าคอร์รัปชันอาจจะมีมาตั้งแต่แบบแปลนแผนผังตั้งงบประมาณแล้ว และงบประมาณผ่านไปแล้วก็อาจเกิดคอร์รัปชันได้ เราจับผิดชอบตรงนั้นไม่ได้ แต่ว่าอย่างน้อยที่สุด เราก็ต้องมีความรอบรู้เส้นทางเดินของสิ่งเหล่านี้ เพราะความจริงพอหลุดจากสำนักงานงบประมาณก็ไปอยู่ในสังกัดกระทรวงอื่น

เคยประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่สำนักงานงบประมาณหลายปีมาแล้ว ตั้งแต่รัฐบาลก่อนสนับสนุนงบประมาณการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เรา

ชื่นชมเวลาเขาอธิบาย แสดงว่าบุคลิกเขาเก่ง เข้าใจ
เรื่องที่ตัวเองรับผิดชอบ

ในการทำงานในการใช้ธรรมะ ประการแรกที่จะต้อง
ต้องใช้คุณลองสังเกต อย่างสติสัมปชัญญะความเพียร
จะต้องใช้ทุกเรื่อง เหมือนขนมไทยมี ๓,๐๐๐ กว่าชนิด
มีกะทิ มีข้าวเหนียว มีความหวาน ทุกอย่างเห็นใหม่
อยู่ทุกแห่งขาดไม่ได้

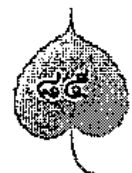
ฉะนั้น สติสัมปชัญญะเราต้องใช้มาก สติต้อง
ฉุกคิดเฉลียวคิดแล้วสะกิดใจให้สะดุด ซึ่งอย่าลืมว่า
แม้แต่ระดับสภาบางที่กฎหมายก็ขัดกันเอง ตัวรัฐธรรมนูญ
อนุญาตคุณอ่านให้ดีเจอขัดกันเอง ถ้าเราไม่สะดุดไม่
สะกิดใจ เราอาจจะเผลอผ่านอะไรไปได้ง่ายๆ อาจจะ
เกิดปัญหา เคยคัดลอกประโยคที่ ดร.สุเมธถ่ายทอด
พระราชดำรัสของในหลวงที่ทรงประทานแก่ข้าราชการ
ผู้ใหญ่เรื่องทุจริต คือขนาดว่าฟ้าดินเดือดร้อน ปัญหา
คอร์รัปชัน ขนาดว่าในหลวงต้องออกโอษฐ์ เป็นเรื่อง
ที่น่าสลดมาก ปีที่แล้วสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม
ราชินีนาถ รับสั่งเรื่องภาคใต้ ๓ ครั้งว่า ข้าพเจ้าขอ
อ้อนวอนต่อท่านทั้งหลาย เราเรียกท่านเป็นแม่ แม่

อันวอน จะกราบอยู่แล้ว ยังไม่รู้สึกตัวเลย นี่คือ เป็นบทพิสูจน์ว่า ความจงรักภักดีเรามีจริงหรือไม่ เรามีขนาดไหน และหลักการสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยนั้น คือตัวงานระบบโครงสร้างทั้งหมดนี้ เราต้องใช้ความรอบรู้

ฉะนั้น ความรอบรู้จะเหมือนอากาศแทรกซึม ทุกแห่ง ไม่ต้องพูดว่าตรงนี้ต้องมีความรอบรู้หรือไม่ ต้องมีทั้งนั้น ถ้าเราขาดความรอบรู้ก็จบแล้ว ทำงานไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันตัวความรู้ตัวเองจะต้องพัฒนา ไปสู่การคิดที่มีระบบ แล้วแปลงเป็นการปฏิบัติงาน ภาคปฏิบัติคือมีความสามารถในขณะที่เดียวกันก็มีคุณธรรมเข้ากำกับ คุณอย่าลืมนะว่าตัวธรรมะเป็นตัวกำกับ ทุกเรื่องเราต้องใช้ธรรมะทั้งหมด อย่างในกรณีนี้สติ สัมปชัญญะ ความเพียร เราต้องใช้กำกับ ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเราไปใช้กับสิ่งมีชีวิตกับคน คนมีมากตั้ง แต่ในหลวงมา

ฉะนั้น เราจะเห็นว่าการพัฒนาชาติบ้านเมือง จริงๆ เขานับ ๑...ที่คน ๒...ที่คน ๓...ที่คน คนทั้งนั้น คุณแก้ปัญหาที่คนได้จบ ไม่ต้องพูดมาก อย่าง

ที่จริงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงเห็นว่า “คิดดี พูดดี ทำดี” ในหลวงเอามาถ่ายทอดเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน เริ่มต้นว่า **ประการแรก การที่ทุกคน คิด พูด ทำ ด้วยเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน** จบแล้ว นั่นคือสำหรับสิ่งมีชีวิตที่เราเห็นว่ามีปัญหาอุปสรรคของการร่วมงาน การสมานฉันท์ การสร้างสรรค์สัมมาคคี จะไม่นำไปสู่การทะเลาะวิวาทแตกแยกกัน เราชอบเสนอข่าวในลักษณะนี้เพราะเรารู้สึกเป็นเราเป็นเขาที่รุนแรง สังคมไทยนั้นอย่าลืมว่าเป็นการรวมกลุ่มของเผ่าพันธุ์มนุษย์เรียกว่าเป็นหลายร้อยเผ่า ถ้าเราสืบสาวสายสกุลกันจริงๆ จะเห็นว่ามีมากแต่ความรู้สึกเป็นเราเป็นเขาของเราค่อนข้างมาก ที่ร้ายคือดูหมิ่นเหยียดหยามกันเล็กๆ ยังมี ภาคนี้ภาคนี้ ภาคโน้น ยังดูหมิ่นเหยียดหยามกันอยู่ นี่คือนั่นที่เป็นปัญหา เป็นอุปสรรค เป็นช่องว่าง เป็นสุญญากาศระหว่างการประสานงานกัน ร่วมแรงร่วมใจกัน ฉะนั้นทำอย่างไรกับคน อย่ารู้สึกอคติ อคติเป็นปัญหาภูเขาในสังคมไทยมีทุกข้อ อย่างเวลานี้จะรู้สึกแปลกกว่าทำไมคนไทยมีไมหาคติกับภยาคติมากนัก ความกลัวกับความโง่มากนัก กระจายตัวไปหมด ไม่รับผิดชอบ

อะไรต่อชาติบ้านเมือง ไม่ได้นึกถึงว่าต่อไปชาติบ้านเมืองจะอยู่อย่างไร ในแวดวงผู้ใหญ่ต้องลุกขึ้นมาหนึ่งปรึกษากันว่าจะเป็นอย่างไร แต่เราก็ไม่รู้จะทำอย่างไรรู้กันได้ อคติแปลว่าทางมีอยู่ แต่ไม่ยอมเดินไป เราเรียกว่าความลำเอียง ทางมีอยู่แต่ไม่เดินไป เดินอีกทางหนึ่ง ไปสร้างปัญหา

ฉะนั้น กับคนอย่าอคติ อย่าลืมน่าคนจะเป็นผลพวงซึ่งจะรับผลกระทบทางบวกทางลบต่อการอนุมัติงบประมาณของท่านทั้งหลาย รออยู่ข้างหน้าจำนวนมาก ไม่ใช่รออยู่เฉพาะปัจจุบัน รออยู่ที่อนาคตด้วย เพราะผลงานจากงบประมาณที่ผ่านไปจะมีผลกระทบในปัจจุบันกับอนาคต อย่าได้รู้สึกอคติ เรียกว่าความยากจนกระจายความร่ำรวยกระจุกยังมีอยู่มาก งบประมาณทั้งหลายก็เหมือนกัน เราเห็นว่าองค์กรบางองค์กรอาคารเต็มไปหมด สร้างหอประชุมขนาดใหญ่ เอาไว้ประชุมปีละไม่กี่ครั้ง หมายความว่าเรามีภยากติกลัวต่ออำนาจอิทธิพลของนักการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ อคติเป็นปัญหาภูเขา เคยอบรมผู้พิพากษาประมาณสัก ๕ ชั่วโมง ชุดหนึ่ง จะพูดเรื่อง

จิตวิทยาการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

จิตวิทยาการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ อภิโรจน์ (อภิโรจนะ)

คือ ความไม่คลาดธรรมดา วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม
คงที่ ไม่มีความเอนเอียง

อคติเรื่องเดียว แตกถูกให้ดูเลยว่าอคติที่เป็นปัญหา
ครอบคลุมทุกอณูในสังคมในปัจจุบัน มีปัญหาอะไร
อคติแปลว่าความลำเอียง และมีอยู่ ๔ ข้อ อะ แปล
ว่า ไม่ คติ แปลว่า ทางดำเนิน ทางดำเนินนั้นมีอยู่
แต่ไม่ยอมไป ลำเอียงเพราะความรักใคร่ผูกพันกัน
เป็นการส่วนตัว หลายปีมาแล้วเจอราชบัณฑิตเขา
ตรวจผ่านหนังสือรัชดาภิเษกสมโภช ได้รับรางวัลพระ
ราชทาน เอามาอ่าน ๓ หน้า ถามท่านว่า ราชบัณฑิต
ผ่านมาได้อย่างไร ที่ถามเพราะคุ้นกัน ท่านบอกว่า
ไม่ได้อ่าน เกรงใจกันแล้วให้ไป แต่อย่าลืมว่าวรรณ
กรรมนี้จะอยู่ในวรรณโลกนี้ คนจะเข้าใจผิดไปอีก
มาก ขยายผลไปเท่าไร นี่คือนิยามของฉันทาคติ
การเล่นพรรคเล่นพวก ทำไมสุพรรณบุรีจึงหรรษา
เหลือเกิน แสดงถึงฉันทาคติที่มีอยู่ในพวกของตัวเอง
ผู้แทนอยู่พรรคเดียวกันชนงบประมาณไปแห่งเดียวกัน
ไปสุขกันอยู่ตรงนั้น จังหวัดใกล้ๆ เรารู้เลย พอเข้า
เขตสุพรรณบุรีถนนเรียบ พอออกนอกเขตสุพรรณบุรี
ถนนขรุขระรู้ทันที จังหวัดอื่นไม่รู้ แต่จังหวัดสุพรรณ
บุรีรู้ นี่คือนิยามแน่นอนไปกระจุกตัวอยู่ แต่การดูแล
ประเทศชาติต้องกระจาย ไม่ใช่กระจุก

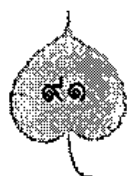
ประการต่อไป คือลำเอียงเพราะไม่ชอบ ไม่ชอบ
กันเป็นการส่วนตัว ไม่ชอบจังหวัดนี้ไม่เลือกพรรคเรา
เราไม่อนุมัติงบประมาณให้การหาเสียงเรื่องหนึ่ง งาน
แผ่นดินอีกเรื่องหนึ่ง ความเป็นจริง ๆ ทุกอนุของ
แผ่นดินนี้อยู่ในภารกิจรับผิดชอบของราชการ สำนัก
งบประมาณเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องรับผิดชอบต่อแผ่นดิน
ดิน ถ้าเราใช้ความชอบความชังเป็นการส่วนตัวแล้ว
ประเทศเรา ความยากจนกระจุกความร่ำรวยกระจาย
อย่างที่ว่า เดียวนี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างแปลกกว่าราชการ
กลัวอะไรเยอะยุ่งไปหมด กลัวหนังสือพิมพ์ กลัวสื่อ
ต่างๆ ทำให้ปัญหาบางปัญหาไม่มีการดำเนินการให้
ถูกต้องเพราะกลัว เขาเรียกว่าย่นน้ำเกรงขอน ทั้งๆ
ที่ขอนไม่มี ความจริงขอนเหยียบไปได้ ทำอะไรเรา
ไม่ได้ รู้จักก็จบแล้ว และลำเอียงเพราะไม่เข้าใจ
อย่างที่บอกว่าระบบการบริหารราชการ อย่างพระ
ตรวจนักธรรมจะต้องตั้งกรรมการขึ้นมากองหนึ่งตรวจ
๓ องค์ เพราะเราไม่รู้ว่าใครตอบ และภาษาที่ตอบ
เป็นภาษาภาคไหน บางที่ตรวจข้อสอบจากภาคอีสาน
มาลงตรงนี้ แต่ไม่มีพระภาคอีสาน ไปให้คะแนนเขา
ไม่ได้ หักคะแนนเขาไม่ได้ เพราะไม่รู้หมายความว่า

อย่างไร ต้องส่งให้พระอิสานดู เพื่อจะให้ความเป็น
ธรรม เราต้องใช้ความรู้วินิจฉัยว่าถูกหรือผิด

แต่โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความเขลา ไม่
รู้เหตุรู้ผลในแต่ละเรื่องทำให้การอนุมัติหรือการทำงาน
อะไรก็ตาม หากว่าเกิดสิ่งที่เราเรียกว่าอคติ แนนอน
ลำนักงบประมาณเขาไม่ดำ เพราะเขาขอสตางค์คุณ
คุณให้สตางค์เขา เขาก็ขบใจ แต่ถ้าหลุดมือไปแล้ว
เขาไปทำอะไรเราไม่รู้ ถ้าเราดูสำนักงบประมาณเกียรติ
ประวัติดีมาก ไม่ค่อยกระทบเพราะคนที่เสนองบประ
มาณประจบ คนที่ได้งบประมาณก็ขบคุณเลยหากคน
ดำไม่เจอ แต่ที่อื่นทำไมเขาดำกันมาก ตรงนี้เราอาจ
จะลืมได้ง่ายแล้วก็ผ่านไปอย่างที่ว่า หมายความว่า
เรื่องรู้แต่ว่าไม่ได้อ่าน คือเรื่องทุกเรื่องต้องอ่าน ข้อ
ความคำเดียวคิดอะไรไปได้หลายทาง

ความรู้สึกรู้จักต่อคนทำอย่างไร การทำงานราชการ
คนระดับล่างระดับผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดถึงประชาชน
ที่มาติดต่อราชการ หน่วยราชการที่มาติดต่อ เรามี
ความรู้สึกรู้จักเป็นมิตรต่อคนเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกัน
ทำอะไรด้วยความรู้สึกเป็นมิตร ลังคมเป็นกิริยา

ปฏิกิริยาเหมือนกับเงาในกระจก ถ้าเราต้องการให้เงา
 ยื้ม เราต้องยื้มก่อน สังคมก็มีลักษณะอย่างนั้นคือ
 เราต้องให้ความเป็นมิตรกับเขาก่อน สังคมไทยเรา
 เคยมีหลักตั้งแต่สมัยสุโขทัย

ปรารณาสารพัดในปฐมพี เอาไมตรีแลกดั่งใจจง
 ได้ หมายความว่าเราติดต่อกับคนรอบทิศ แต่
 เรามีความรู้สึกเป็นมิตรต่อเขาทุกอย่างยุติหมด เรา
 สร้างได้หรือไม่ ถ้าสร้างได้ อคติจะไม่เกิด คุณอย่า
 คิดว่าทรูทรออย่างที่บอกไว้ตอนต้นว่า โลกนี้มีสิ่งมี
 ชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต หรือเรามีมนุษย์กับสัตว์ สัตว์
 ไม่ค่อยยุ่งกับมันเท่าไร ถ้ากับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต
 เรามีความรู้ รู้อะไรเป็นอะไร ใครเป็นใคร มีความ
 เข้าใจตลอด รู้ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวมของเรื่องเหล่านั้
 นั้น ถ้าไม่รู้ก็ต้องศึกษา อย่างสมมติจะไปบรรยายที่
 ขอนแก่น ก็ต้องศึกษาภูมิหลังก่อน ไม่รู้จะพูดอย่างไร
 เราต้องเข้าใจกลุ่มคนที่มา เราจะต้องศึกษาข้อมูลก่อน
 เราจึงจะพูดกับเขาได้ ไม่ใช่ปลุกเร้าให้พระเข้าไปเป็น
 มิตรกับประชาชน กับสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเรามีความรัก
 เรามีความเป็นมิตร พูดง่าย ๆ สองอย่าง

โลกร่มเย็นดับเข็ญได้ด้วยศาสนา เมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก

ฉะนั้น ถ้าเรารู้สึกเป็นมิตรกับสิ่งมีชีวิต ปัญหาทั้งหลายจะดำเนินการไปได้ ไม่มีเรามีเขา ในที่นั้นมีเรากับพวกเขา ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะหน่วยงานนี้ คือหน่วยงานทั้งหลายในแผ่นดินนี้ เป็นเรากับพวกเขาเท่านั้นเอง ชื่นชมความคิด คุณรณินท์ เจียรพนนท์ วันก่อนแถมเพิ่มเป็น ๒ ประโยค ชอบแถมคำหนึ่ง

คนดีในโลกนี้เป็นของซีพี

ทรัพยากรในโลกนี้เป็นของซีพี

ตลาดในโลกนี้เป็นของซีพี

ทรัพยากรเขาไม่เอาเฉพาะประเทศไทย เขาไปสร้างอะไรที่เมืองจีนไว้มาก ที่อัฟริกาก็มาก เห็นใหม่นั้นคือคนที่ระดับเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจได้ เป็นการมองโลกแบบไม่แบ่งแยก อย่าลืมนะว่าพวกคุณก็คิดได้ว่าคนดีในโลกนี้เป็นของสำนักงบประมาณ สมมติคุณมองได้อย่างนั้น บ้านเราไม่มีคนเลวมีแต่คนดี คนดีอยู่ร่วมกันดี ทำงานกันได้ ช่วยกันขับเคลื่อนองค์กร

ได้ การมองเป็นเรื่องสำคัญมาก ทำอย่างไรให้เรามอง
เป็นหนึ่งเดียวให้ได้ อย่างมองให้แตกต่างกัน เรามีทั้งแตก
ต่างและแตกแยกกัน ไหนจะเป็นพรรคการเมืองก็ว่า
แสดงว่าถ้าเรามีความรู้สึกไม่เป็นมิตรกัน พุดอะไรยาก
ทำอะไรยาก

ประการต่อไปคือ กับทุกเรื่องที่ไม่มีชีวิตและมี
ชีวิต ข้อนี้เราต้องมีสติสัมปชัญญะ ระลึกรู้ แต่ใน
ขณะเดียวกันก็ขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายด้วยความรู้สึก
เป็นหนึ่งเดียวกัน ถ้ามว่าใครทำ ทุกคนต้องมีด้วยกัน
ไม่ใช่ว่าเกณฑ์ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมี และท่านก็ไม่ต้อง
ไปนับอะไรมาก เราอย่าลืมนะคนที่ประสบความสำเร็จ
ในภารกิจงานต่างๆ นั้น ถ้าเราเป็นคนดี เราเอา
คนอื่นที่มาเป็นไม้เป็นมือเราได้ คุณนึกถึง**จอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์** ไม่จบเสนาธิการนะ สายเสธ. เป็น
สายเกียรติยศเฉยๆ แต่จอมพลสฤษดิ์ถือว่าเป็นผู้บุก
เบิกยุคแรกที่เอาคนรุ่นใหม่อายุ ๓๐ กว่าๆ มาทำงาน
เดโช สวณานนท์, อำนวย วีรวรรณ, เดชชาติ วงศ์-
โกมลเชษฐ เกิดขึ้นเด็กรุ่นใหม่สมัยนั้น คนเหล่านี้
เวลานี้ก็ยังดูแลบ้านเมืองอยู่ นั่นหมายความว่าถ้า

เราเป็นมิตรกับเขาแล้วไม่ยากที่จะเอาเขามาเป็นพวก
เพราะว่าสังคมเราอย่างโลกนี้คิดว่าไว้ว่า

ให้ท่าน ท่านจะให้	ตอบสนอง
นบท่าน ท่านจะปอง	นอบไหว้
รักท่าน ท่านจะครอง	ความรัก เรานาน
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้ทรชน

ฉะนั้น ธรรมะกับราชาการ จึงไม่ใช่ราชาการแยก
จากธรรมะ แต่เป็นธรรมะกับชีวิต เพราะไปถึงจุด
หนึ่ง คุณต้องมีสติสัมปชัญญะ ความเพียร คุณดูแล
คนที่อยู่ในบ้านคุณก็ต้องมีพรหมวิหาร เห็นไหมต้อง
มีทุกแห่ง เว้นอคติกับมีหลักของพรหมวิหาร โดย
เฉพาอย่างยิ่งเมตตาเป็นตัวนำ ถ้าคุณเมตตาได้อย่าง
อื่นเกิดได้ อย่างเรามีความรักต่อลูก ลูกป่วยเราเกิด
กรุณา ลูกหายป่วยเราก็มุทิตา ลูกเข้มแข็งดีแล้วเรา
ก็วางใจสบาย จิตจะเดินของมันเอง แต่ตัวการที่สุด
ต้องเมตตา ถ้าเมตตาไม่ได้ อย่างอื่นเดินไม่ได้เลย
ท่านจึงสรุปหลักธรรมคำเดียวว่า

เมตตาเป็นธรรมคำจุนโลก

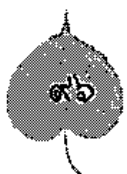
โบราณสมัยสุโขทัย สุขอุทัย แปลว่า รุ่งอรุณของ
ความสุข มาจาก **ปรารถนาสารพัดในปฐพีไมตรีแลก**
ได้ตั้งใจจง

คนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความเป็นมิตร ไทยเราจึง
ล้มล้างอาณาจักรแห่งธรรมเกือบ ๑๐๐ ปี พอมาถึง
อยุธยาบอกว่าตีไม่แตก กรุงแตก ๒ ครั้ง เพราะเรา
ไม่มีเมตตาต่อกัน อยุธยาแบ่งแยกมี ๕ ราชวงศ์ แย่ง
กันเป็นเจ้าของกันเป็นข้า ช่วงหลังและจนหากคนดูแล
บ้านเมืองไม่ได้ พม่าก็ตีแตก

นั่นคือบทเรียนในอดีต เพราะเราขาดความเป็น
มิตรต่อกัน ไม่มีเหตุผลในการอยู่ร่วมกัน ข้อนี้ไม่ใช่
ระดับองค์การแล้ว เป็นระดับชาติ เราขาดธรรมะ ๒
ข้อนี้ นำชาติไปสู่ความวิบัติ ตรงนี้จึงเป็น Model ที่
ย่อส่วนขยายส่วนอย่างไรก็ได้ หมายความว่า

กับสิ่งทั้งหลายเรามีความรู้สึกไม่โลก

สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเรามีความเป็นมิตร ทุกอย่างจะ
ขับเคลื่อนไปได้ด้วยกฎกระบวนการของมัน พอเริ่ม
ต้นที่ถูกต้องมันก็ถูกต้อง ปัญหาสำคัญมนุษย์อยู่ที่

คุณคิดอย่างไร ถ้าคุณคิดดี คุณก็ทำดี พูดดี สิ่ง
เหล่านั้นจะมีประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น และ
กระจายวงออกไปขนาดไหนก็แล้วแต่ แต่ถ้าคุณคิด
ผิด คุณก็ทำผิด พูดผิด จบมีแต่ปัญหา

ฉะนั้น มนุษย์อยู่ที่**คุณคิดอย่างไร** คิดต่อสิ่งมีชีวิต
อย่างไร คิดต่อสัตว์อย่างไร เราคิดอย่างไร คน
อื่นคิดอย่างไรกับภารกิจการทำงานกับหน้าที่ของเรา เรา
คิดอย่างไร แต่อย่าลืมว่าคุณต้องรับผิดชอบ ๗ อย่าง
ในขณะเดียวกัน หมายความว่าเหตุผล ฐานะของเรา
ความเหมาะสมความควร เวลากับสถานที่อยู่ด้วยกัน
ปัจเจกชน คนๆ เดียว หรือหลายคน เราจะต้องมี
ความชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ**การปฏิบัติราชการ**

เวลานี้เราต้องเรียกร้องความซื่อสัตย์สุจริตกันมาก
เรียกร้องความรับผิดชอบกันมาก ท่านลองสังเกตนัก
เศรษฐศาสตร์ออกมาพูดว่า ระวังจะย้อนกลับ ๔๐ จะ
ย้อนกลับมาที่ ๕๐ หรืออาจจะโผล่ที่ ๕๑ ก็ได้ เพราะ
๕๐ กำลังจะหมดแล้ว

แต่ถ้าคนไทยมีความตระหนักรู้รับผิดชอบ มี
ความรู้สึกร่วมมิตรต่อกันแล้ว ใดๆ เรา ก็พาชาติ

คุณธรรม & ประการ

- ประการที่ ๑ การที่ทุกคน คิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน
- ประการที่ ๒ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ
- ประการที่ ๓ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมกัน
- ประการที่ ๔ การที่ต่างคนต่างพยายามทำตามความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิด จิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่เจริญนี้ ยังมีพร้อมมูลอยู่ในกายในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศชาติจะดำรง มั่นคงอยู่ตลอดไป

บ้านเมืองไปได้ เมื่อก่อนคนน้อยกว่านี้ เรานำพาชาติ
บ้านเมืองมาได้ คนตั้ง ๖๓ ล้านนำพาชาติบ้านเมือง
ไม่ได้ก็ให้มันรู้ไป

นี่เป็นข้อที่มองจากศาสนา แต่อย่าลืมกับวิทยาการ
ท่านอื่น ความจริงที่อาตมาพูดก็กลมกลืนทั้งหมดนั้น
แหละ เพียงแต่ว่าไม่ต้องเอามาเทียบเคียงกันเท่านั้น
เหมือนกับเราปลูกต้นไม้ ปลูกมะม่วง เราบอกคุณ
จะได้ผลมะม่วง แต่ความจริงๆ ผ่านกระบวนการมาก
กว่าจะเป็นผล ตรงกลางเราไม่พูดหรอก แต่เราพูด
ตอนผลเลย ปลูกมะม่วงได้ผลมะม่วง แต่ว่าอีกหลาย
ปี ธรรมชาติปฏิบัติเป็นอย่างนี้

ขอขอบคุณ และอนุโมทนาในกุศลเจตนา หวังว่า
คงจะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจใน
ธรรมะ อย่าไปติดใจภาษามากเกินไป ๘๔,๐๐๐ พระ
ธรรมชั้นตรี พระพุทธเจ้าทรงสอนอยู่ ๔๕ ปี แต่ว่า
จริงๆ แล้ว สรุปรายๆ คือ **ทำดี คิดดี พูดดี** หรือ
ว่าเมตตาต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พูดง่ายๆ

มีความเป็นมิตรต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

มีความรอบรู้ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

ภารกิจการทำงานทั้งหมด อะไรก็ไปได้ด้วยกันทั้ง
นั้น

ในที่สุดนี้ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย
ได้โปรดดลบันดาลอภิบาลรักษาให้ทุกท่านในสมาคม
นี้ประสบความสุขกายสบายใจ ปราศจากทุกข์โศกโรค
ภัย มีความก้าวหน้า ความสุข ความสำเร็จในชีวิตใน
การทำงาน ในการปฏิบัติธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงประกาศแสดงไว้ดีแล้วโดยทั่วกันทุกท่านเทอญ.

